

MODEL DOSTĘPNEGO SĄDU

WARSZAWA 2023

Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości Model Dostępnego Sądu opracowała Akademia Słońca z Poznania.

Lista osób zaangażowanych w opracowanie Modelu Dostępnego Sądu

(w porządku alfabetycznym):

Autorzy:

Krzysztof Frąszczak
Karolina Salis-Maciejewska

Eksperti ds. dostępności:

Michał Cichy
Anna Fabiszak-Muzyka
Aleksandra Frąszczak
Piotr Januszewski
Patryk Piwko
Monika Szlachta

Wstęp:

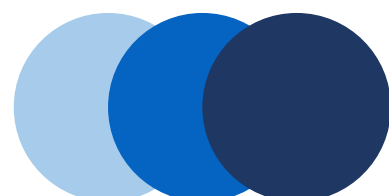
dr hab. Dariusz Jacek Olszewski-
Strzyżowski, prof. AWFiS Gdańsk

Opracowanie graficzne:

Łukasz Starczewski

Przedstawiciele środowiska osób z niepełnosprawnościami:

Stowarzyszenie SILOE
Fundacja PERSEUS
Natalia Dreszler
Sławomir Kędzierski
Krzysztof Kośnik
Jolanta Misiak

SPIS TREŚCI

WSTĘP	18
INSTRUKCJA	28
SŁOWNIK	34
I - POZIOM MINIMALNY	36
I_1 OTOCZENIE I DOJŚCIE DO SĄDU.....	36
I_1.A CIĄGI KOMUNIKACYJNE	36
I_1.A.1 Szerokość	38
I_1.A.2 Nawierzchnia	38
I_1.A.3 Ukształtowanie	38
I_1.A.4 Oświetlenie	38
I_1.A.5 System fakturowy oznaczeń nawierzchni	38
I_1.A.6 Miejsca odpoczynku na drodze ciągów pieszych.....	39
I_1.B SCHODY TERENOWE.....	39
I_1.B.1 Parametry stopni schodów	39
I_1.B.2 Spoczniki.....	39
I_1.B.3 Balustrady	40
I_1.B.4 Pochwyty.....	40
I_1.B.5 Oznaczenie	40
I_1.B.6 Oświetlenie.....	41
I_1.C DOJŚCIE Z PRZYSTANKU KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ DO BUDYNKU SĄDU	41
I_1.C.1 Odległość od przystanku.....	41
I_1.C.2 Krawężniki w dojściu.....	41
I_1.D STANOWISKA POSTOJOWE DLA SAMOCHODÓW	41
I_1.D.1 Liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami.....	41
I_1.D.2 Lokalizacja	41
I_1.D.3 Nawierzchnia	42
I_1.D.4 Wymiary	43
I_1.D.5 Stanowiska postojowe w garażach dla samochodów osobowych:	43
I_1.D.6 Dostęp z chodnika do stanowiska postojowego.....	43
I_1.D.7 Oznakowanie stanowisk postojowych.....	44
I_2 STREFA WEJŚCIA.....	45
I_2.A WEJŚCIE DO BUDYNKU.....	45
I_2.A.1 Przestrzeń przed wejściem i za wejściem	45
I_2.A.2 Drzwi zewnętrzne i wewnętrzne (wejściowe)	45
I_2.A.3 Wycieraczki.....	47
I_2.B WIATROŁAP	47
I_2.C DOMOFON	48

I_2.D PRZYCISK PRZYWOŁAWCZY.....	49
I_3 KOMUNIKACJA PIONOWA	49
I_3.A SCHODY.....	49
I_3.A.1 Szerokość	49
I_3.A.2 Stopnie	49
I_3.A.3 Balustrady i poręcze.....	50
I_3.A.4 Oznaczenia.....	51
I_3.B SCHODY RUCHOME	52
I_3.C POCHYLNIE.....	52
I_3.C.1 Wielkość.....	52
I_3.C.2 Nawierzchnia	52
I_3.C.3 Nachylenie	52
I_3.C.4 Poręcze.....	52
I_3.C.5 Oznaczenia.....	53
I_3.D DŹWIGI OSOBOWE	53
I_3.D.1 Liczba.....	53
I_3.D.2 Przestrzeń manewrowa przed dźwigiem osobowym	53
I_3.D.3 Wymiary kabiny i jej wyposażenie	54
I_3.D.4 Wewnętrzny panel sterujący.....	55
I_3.E PLATFORMY PIONOWE I UKOŚNE.....	55
I_3.E.1 Charakterystyka i funkcjonalność.....	56
I_4 KOMUNIKACJA POZIOMA.....	56
I_4.A KORYTARZE	56
I_4.A.1 Szerokość	56
I_4.A.2. Wysokość.....	57
I_4.A.3 Nawierzchnia	57
I_4.A.4 Płaszczyzny pionowe	58
I_4.A.5 Oświetlenie	58
I_4.B ELEMENTY WYPOSAŻENIA	58
I_4.B.1 Drzwi.....	58
I_4.B.2 Okna	58
I_4.B.3 Gniazda, kontakty i inne mechanizmy kontrolne.....	59
I_4.B.4 Wyposażenie	59
I_5 SALA ROZPRAW	61
I_5.A Wejście	61
I_5.B Mównica.....	61
I_5.C Stół sędziowski	61
I_5.D Rozplanowanie i wyposażenie.....	61
I_6 STANDARD DOSTĘPNOŚCI BIURA OBSŁUGI INTERESANTÓW [BOI] ORAZ CZYTELNI.....	62
I_6.A Lokalizacja i dojście	62
I_6.B Wejście.....	62
I_6.C Błat w punkcie obsługi interesantów i w czytelnicy	63

I_6.D Oświetlenie	64
I_6.E Wyposażenie	65
I_6.F Wymiary	65
I_6.G Miejsce dla obsługi interesanta	65
I_7 WC	65
I_7.A ROZMIARY I ARANŻACJA POMIESZCZENIA	65
I_7.B MISKA USTĘPOWA	66
I_7.B.1 Miejsce	66
I_7.B.2 Poręcz	67
I_7.B.3 Spłuczka	67
I_7.B.4 Podajnik papieru toaletowego	67
I_7.C UMYWALKA	67
I_7.C.1 Wysokość	67
I_7.C.2 Przestrzeń manewrowa	67
I_7.C.3 Baterie	67
I_7.C.4 Lustro	68
I_7.C.5 Dozownik mydła, suszarka/ręczniki	68
I_7.C.6 Poręcz	68
I_7.C.7 Dodatkowe wyposażenie	68
I_8 NAWIGACJA	68
I_8.A Planowanie nawigacji na poziomie minimalnym	68
I_8.B Rozwiązania ułatwiające samodzielną orientację w budynku, poruszanie się oraz znalezienie drogi do celu	69
I_8.C Piktogramy	69
I_8.D Oznakowanie pomieszczeń i stref budynku	69
I_8.E Przewodniki proceduralne	70
I_8.F Nośniki informacji	70
I_8.G Pętle indukcyjne - oznakowanie	70
I_8.H Język komunikatów i instrukcji	70
I_8.I Pies asystujący	71
I_9 DOSTĘPNOŚĆ INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNA	71
I_9.A WSPARCIE KOMUNIKACJI DLA OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	72
I_9.A.1 Informacja o dostępnych formach komunikacji	72
I_9.A.2 Poczta elektroniczna i formularz kontaktowy	72
I_9.A.3 Wiadomości tekstowe SMS, MMS lub z wykorzystaniem komunikatorów internetowych, w tym chatbotów	72
I_9.A.4 Połączenia video z wykorzystaniem komunikatorów internetowych	72
I_9.A.5 Dostępna treść strony internetowej	72
I_9.A.6 Informacja o dostępnych kanałach komunikacji	72
I_9.B ROZWIĄZANIA TECHNICZNE WSPIERAJĄCE OSOBY ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	73
I_9.B.1 Założenia ogólne	73
I_9.B.2 Pętle indukcyjne, systemy FM, IR, bluetooth i inne	73

I_9.B.3 Oznaczenia stanowisk obsługi interesanta wyposażonych w urządzenia wspomagające słyszenie (pętla indukcyjna, system FM lub inny).....	73
I_9.B.4 Uzupełniające systemy wspomagania komunikacji z osobami z niepełnosprawnością słuchu.	73
I_9.B.5 Instrukcja obsługi urządzeń wspomagających komunikację z interesantem z niepełnosprawnością słuchu	74
I_9.C OPUBLIKOWANIE NA STRONIE INTERNETOWEJ SĄDU INFORMACJI O ZAKRESIE DZIAŁALNOŚCI – zakres ustawy o dostępności	74
I_9.C.1 Założenia ogólne.....	74
I_9.C.2 Dokument opisujący zakres działalności sądu w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo.....	74
I_9.C.3 Dokument opisujący zakres działalności sądu w postaci nagrania treści w polskim języku migowym	74
I_9.C.4 Dokument opisujący zakres działalności sądu w formie tekstu łatwego do czytania.....	75
I_9.C.5 Aktualizacja treści na stronie internetowej sądu	75
I_9.D SKŁADANIE WNIOSKU PRZEZ OSOBĘ ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE POPRAWY KOMUNIKACJI.....	75
I_9.D.1 Komunikacja z sądem na wniosek interesanta ze szczególnymi potrzebami	75
I_9.D.2 Złożenie wniosku przez osoby trzecie (opiekunów, członków rodziny)	75
I_10 ORGANIZACJA I PROCEDURY ZAPEWNIAJĄCE DOSTĘPNOŚĆ SĄDU OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI – zakres ustawy o dostępności.....	76
I_10.A POWOŁANIE KOORDYNATORA DS. DOSTĘPNOŚCI	76
I_10.B POWOŁANIE ZESPOŁU DO SPRAW UTWORZENIA I AKTUALIZACJI PROCEDUR ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ	76
I_10.C DANE KONTAKTOWE KOORDYNATORA DO SPRAW DOSTĘPNOŚCI	77
I_10.E CYKLICZNA KONTROLA PROCEDUR.....	77
I_10.F POWOŁANIE ASYSTENTA DS. OBSŁUGI OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI.....	77
I_10.G WSPÓŁPRACA Z PODMIOTEM REPREZENTUJĄCYM OSOBY ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	77
I_10.H ZAMIESZCZENIE NA STRONIE INTERNETOWEJ SĄDU PROCEDUR DOTYCZĄCYCH DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI.....	78
I_10.I DOSTĘP ALTERNATYWNY	78
I_10.J REJESTR STOSOWANIA DOSTĘPU ALTERNATYWNEGO	78
I_10.K WNIOSKI I SKARGI DOTYCZĄCE DOSTĘPNOŚCI	78
I_10.L PROWADZENIE PRZEZ SĄD REJESTRU WNIOSKÓW O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI.....	79
I_10.M PROWADZENIE PRZEZ SĄD REJESTRU ODMÓW WNIOSKÓW O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI.....	79
I_10.N UTWORZENIE ZESPOŁU ROBOCZEGO DOTYCZĄCEGO OMÓWIENIA WNIOSKU O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI WRAZ Z RAPORTEM WYPRACOWANYCH ROZWIĄZAŃ.....	80
I_10.O AUDYT DOSTĘPNOŚCI.....	80
I_10.O.1 Przegląd dostępności sądu dla interesantów/osób ze szczególnymi potrzebami.....	80
I_10.O.2 Zakres audytu dostępności	80
I_10.P RAPORTOWANIE O STANIE ZAPEWNIENIA DOSTĘPNOŚCI – zakres ustawy o dostępności. 81	
I_10.P.1 Termin	81
I_10.P.2 Udostępnienie raportu	81
I_11 PERSONEL A DOSTĘPNOŚĆ	82

I_11.A OZNACZENIA IDENTYFIKUJĄCE PERSONEL SĄDU	82
I_11.B STANDARD SZKOLEŃ	82
I_11.B.1 Standard identyfikacji potrzeb szkoleniowych w obszarze zapewnienia dostępności	82
I_11.B.2 Standard tworzenia planu szkoleniowego	84
I_11.B.3 PRZEDZIAŁ PROCENTOWY UCZESTNIKÓW ŁĄCZNY DLA WSZYSTKICH TEMATÓW SZKOLENIOWYCH W OKRESIE DWULETNIM - PRZYKŁAD	84
I_11.B.4 Szkolenie personelu sądu z zakresu wdrożenia, stosowania i utrzymania standardu dostępności sądu	85
I_11.B.5 Szkolenie personelu z komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami oraz obsługa urzędów zapewniających dostępność	85
I_11.B.6 Standard szkolenia personelu sądu z zasad dotyczących savoir-vivre'u w stosunku do osób ze szczególnymi potrzebami	85
I_11.B.7 Standard szkolenia dla kadry zarządzającej dotyczące zatrudniania osób z niepełnosprawnościami jako pracowników lub współpracowników sądu	86
I_11.B.8 Standard szkolenia z procedur obsługi interesantów/osób ze szczególnymi potrzebami	86
I_12 ORGANIZACJA I METODYKA PRACY SĘDZIEGO, ASESORA SĄDOWEGO, REFERENDARZA SĄDOWEGO, ASYSTENTA SĘDZIEGO	86
I_12.A Metodyka pracy sędziego, asesora sądowego, referendarza sądowego i asystenta sędziego	87
I_12.B Organizacja pracy sędziego, asesora sądowego, referendarza sądowego i asystenta sędziego	87
I_12.C Dostępność w zamówieniach publicznych w wymiarze sprawiedliwości	87
I_13 BEZPIECZEŃSTWO PRZECIWPÓŻAROWE I EWAKUACJA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ..	88
I_13.A Standard procedury bezpieczeństwa przeciwpożarowego	88
I_13.B Standard oznakowania przeciwpożarowego	88
I_13.B.1 Standard działania w sytuacji zagrożenia	88
I_13.B.2 Standard zakresu odpowiedzialności koordynatora akcji ewakuacyjnej	89
II - POZIOM ŚREDNI	90
II_1 OTOCZENIE I DOJŚCIE DO SĄDU	90
II_1.A CIĄGI KOMUNIKACYJNE	90
II_1.A.1 Szerokość	90
II_1.A.2 Nawierzchnia	90
II_1.A.3 Ukształtowanie	90
II_1.A.4 Oświetlenie	90
II_1.A.5 System informacyjno-rozpoznawczy	90
II_1.A.6 Miejsca odpoczynku na drodze ciągów pieszych	90
II_1.B SCHODY TERENOWE	90
II_1.B.1 Parametry stopni schodów	90
II_1.B.2 Spoczniki	91
II_1.B.3 Balustrady	91
II_1.B.4 Pochwyty	91
II_1.B.5 Oznaczenie	91
II_1.B.6 Oświetlenie	91

II_1.C DOJŚCIE Z PRZYSTANKU KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ DO BUDYNKU SĄDU	91
II_1.C.1 Odległość od przystanku.....	91
II_1.C.2 Krawężniki w dojeździe.....	91
II_1.D STANOWISKA POSTOJOWE DLA SAMOCHODÓW	91
II_1.D.1 Liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami.....	91
II_1.D.2 Lokalizacja	91
II_1.D.3 Nawierzchnia	91
II_1.D.4 Wymiary	92
II_1.D.5 Stanowiska postojowe w garażach dla samochodów osobowych:	92
II_1.D.6 Dostęp z chodnika do stanowiska postojowego.....	92
II_1.D.7 Oznakowanie stanowisk postojowych.....	92
II_2 STREFA WEJŚCIA.....	92
II_2.A WEJŚCIE DO BUDYNKU.....	92
II_2.A.1 Przestrzeń przed wejściem i za wejściem	92
II_2.A.2 Drzwi zewnętrzne i wewnętrzne (wejściowe)	92
II_2.A.3 Wycieraczki.....	92
II_2.B WIATROŁĄP	92
II_2.C DOMOFON	92
II_2.D PRZYCISK PRZYWOŁAWCZY.....	93
II_3 KOMUNIKACJA PIONOWA	93
II_3.A SCHODY	93
II_3.A.1 Szerokość	93
II_3.A.2 Stopnie	93
II_3.A.3 Balustrady i poręcze.....	93
II_3.A.4 Oznaczenia.....	93
II_3.B SCHODY RUCHOME	93
II_3.C POCHYLNIE.....	93
II_3.C.1 Wielkość.....	93
II_3.C.2 Nawierzchnia	93
II_3.C.3 Nachylenie	93
II_3.C.4 Poręcze	94
II_3.C.5 Oznaczenia.....	94
II_3.D DŻWIGI OSOBOWE	94
II_3.D.1 Liczba.....	94
II_3.D.2 Przestrzeń manewrowa przed dźwigiem osobowym	94
II_3.D.3 Wymiary kabiny i jej wyposażenie.....	94
II_3.D.4 Wewnętrzny panel sterujący.....	95
II_3.E PLATFORMY PIONOWE I UKOŚNE.....	95
II_4 KOMUNIKACJA POZIOMA.....	95
II_4.A KORYTARZE	95
II_4.A.1 Szerokość	95
II_4.A.2. Wysokość	95

II_4.A.3 Nawierzchnia	95
II_4.A.4 Płaszczyzny pionowe	95
II_4.A.5 Oświetlenie	96
II_4.B ELEMENTY WYPOSAŻENIA	96
II_4.B.1 Drzwi	96
II_4.B.2 Okna	96
II_4.B.3 Gniazda, kontakty i inne mechanizmy kontrolne	96
II_4.B.4 Wyposażenie	96
II_5 SALA ROZPRAW	97
II_5.A Wejście	97
II_5.B Mównica	97
II_5.C Stół sędziowski	97
II_5.D Rozplanowanie i wyposażenie	97
II_6 STANDARD DOSTĘPNOŚCI BIURA OBSŁUGI INTERESANTÓW [BOI] ORAZ CZYTELNI	98
II_6.A Lokalizacja i dojście	98
II_6.B Wejście	98
II_6.C Błat w punkcie obsługi interesantów i w czytelní	98
II_6.D Oświetlenie	98
II_6.E Wyposażenie	98
II_6.F Wymiary	99
II_6.G Miejsce dla obsługi interesanta	99
II_7 WC	99
II_7.A ROZMIARY I ARANŻACJA POMIESZCZENIA	99
II_7.B MISKA USTĘPOWA	99
II_7.B.1 Miejsce	99
II_7.B.2 Poręcze	99
II_7.B.3 Spłuczka	99
II_7.B.4 Podajnik papieru toaletowego	99
II_7.C UMYWALKA	99
II_7.C.1 Wysokość	99
II_7.C.2 Przestrzeń manewrowa	99
II_7.C.3 Baterie	100
II_7.C.4 Lustro	100
II_7.C.5 Dozownik mydła, suszarka/ręczniki	100
II_7.C.6 Poręcze	100
II_7.C.7 Dodatkowe wyposażenie	100
II_8 NAWIGACJA	100
II_8.A Planowanie nawigacji na poziomie średnim	100
II_8.B Rozwiązania ułatwiające samodzielną orientację w budynku, poruszanie się oraz znalezienie drogi do celu	100
II_8.C Piktogramy	101
II_8.D Oznakowanie pomieszczeń i stref budynku	101

II_8.E Przewodniki proceduralne.....	101
II_8.F Nośniki informacji.....	101
II_8.G Pętla indukcyjne - oznakowanie.....	101
II_8.H Język komunikatów i instrukcji.....	101
II_8.I Pies asystujący.....	101
II_9 DOSTĘPNOŚĆ INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNA.....	101
II_9.A WSPARCIE KOMUNIKACJI DLA OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE NARZĄDÓW SŁUCHU I MOWY	101
II_9.A.1 Informacja o dostępnych formach komunikacji.....	102
II_9.A.2 Poczta elektroniczna i formularz kontaktowy	102
II_9.A.3 Wiadomości tekstowe SMS, MMS lub z wykorzystaniem komunikatorów internetowych, w tym chatbotów	102
II_9.A.4 Połączenia video z wykorzystaniem komunikatorów internetowych	102
II_9.A.5 Dostępna treść strony internetowej	102
II_9.A.6 Informacja o dostępnych kanałach komunikacji	102
II_9.B ROZWIĄZANIA TECHNICZNE WSPIERAJĄCE OSOBY ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE NARZĄDÓW MOWY I SŁUCHU	102
II_9.B.1 Założenia ogólne	102
II_9.B.2 Pętla indukcyjne, systemy FM, IR, bluetooth i inne	102
II_9.B.3 Oznaczenia stanowisk obsługi interesanta wyposażonych w urządzenia wspomagające słyszenie (pętla indukcyjna, system FM lub inny).....	102
II_9.B.4 Uzupełniające systemy wspomagania komunikacji z osobami z niepełnosprawnością słuchu	103
II_9.B.5 Instrukcja obsługi urządzeń wspomagających komunikację z interesantem z niepełnosprawnością słuchu	103
II_9.C OPUBLIKOWANIE NA STRONIE INTERNETOWEJ SĄDU INFORMACJI O ZAKRESIE DZIAŁALNOŚCI – zakres ustawy o dostępności	103
II_9.C.1 Założenia ogólne.....	103
II_9.C.2 Dokument opisujący zakres działalności sądu w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo.....	103
II_9.C.3 Dokument opisujący zakres działalności sądu w postaci nagrania treści w polskim języku migowym.....	103
II_9.C.4 Dokument opisujący zakres działalności sądu w formie tekstu łatwego do czytania.....	103
II_9.C.5 Aktualizacja treści na stronie internetowej sądu	103
II_9.D SKŁADANIE WNIOSKU PRZEZ OSOBĘ ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE POPRAWY KOMUNIKACJI.....	104
II_9.D.1 Komunikacja z sądem na wniosek interesanta ze szczególnymi potrzebami	104
II_9.D.2 Złożenie wniosku przez osoby trzecie (opiekunów, członków rodziny)	104
II_10 ORGANIZACJA I PROCEDURY ZAPEWNIAJĄCE DOSTĘPNOŚĆ SĄDU OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI – zakres ustawy o dostępności.....	104
II_10.A POWOŁANIE KOORDYNATORA DS. DOSTĘPNOŚCI	104
II_10.B POWOŁANIE ZESPOŁU DO SPRAW UTWORZENIA I AKTUALIZACJI PROCEDUR ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ	104
II_10.C DANE KONTAKTOWE KOORDYNATORA DO SPRAW DOSTĘPNOŚCI	104
II_10.E CYKLICZNA KONTROLA PROCEDUR.....	104

II_10.F POWOŁANIE ASYSTENTA DS. OBSŁUGI OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI.....	105
II_10.G WSPÓŁPRACA Z PODMIOTEM REPREZENTUJĄCYM OSOBY ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	105
II_10.H ZAMIESZCZENIE NA STRONIE INTERNETOWEJ SĄDU PROCEDUR DOTYCZĄCYCH DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	105
II_10.I DOSTĘP ALTERNATYWNY	105
II_10.J REJESTR STOSOWANIA DOSTĘPU ALTERNATYWNEGO	105
II_10.K WNIOSKI I SKARGI DOTYCZĄCE DOSTĘPNOŚCI – zakres ustawy o dostępności.....	106
II_10.L PROWADZENIE PRZEZ SĄD REJESTRU WNIOSKÓW O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI.....	106
II_10.M PROWADZENIE PRZEZ SĄD REJESTRU ODMÓW WNIOSKÓW O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI.....	107
II_10.N UTWORZENIE ZESPOŁU ROBOCZEGO DOTYCZĄCEGO OMÓWIENIA WNIOSKU O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI WRAZ Z RAPORTEM WYPRACOWANYCH ROZWIĄZAŃ.....	107
II_10.O AUDYT DOSTĘPNOŚCI.....	107
II_10.O.1 Przegląd dostępności sądu dla interesantów/osób ze szczególnymi potrzebami.....	107
II_10.O.2 Zakres audytu dostępności	108
II_10.P RAPORTOWANIE O STANIE ZAPEWNIENIA DOSTĘPNOŚCI – zakres ustawy o dostępności.	108
II_10.P.1 Termin.....	109
II_10.P.2 Udostępnienie raportu	109
II_11 PERSONEL A DOSTĘPNOŚĆ	109
II_11.A OZNACZENIA IDENTYFIKUJĄCE PERSONEL SĄDU	109
II_11.B STANDARD SZKOLEŃ.....	109
II_11.B.1 Standard identyfikacji potrzeb szkoleniowych w obszarze zapewnienia dostępności ..	109
II_11.B.2 Standard tworzenia planu szkoleniowego	109
II_11.B.3 PRZEDZIAŁ PROCENTOWY UCZESTNIKÓW ŁĄCZNY DLA WSZYSTKICH TEMATÓW SZKOLENIOWYCH W OKRESIE DWULETNIM - PRZYKŁAD	110
II_11.B.4 Szkolenie personelu sądu z zakresu wdrożenia, stosowania i utrzymania standardu dostępności sądu.....	111
II_11.B.5 Szkolenie personelu z komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami oraz obsługa urzędów zapewniających dostępność.....	111
II_11.B.6 Standard szkolenia personelu sądu z zasad dotyczących savoir-vivre'u w stosunku do osób ze szczególnymi potrzebami	111
II_11.B.7 Standard szkolenia dla kadry zarządzającej dotyczące zatrudniania osób z niepełnosprawnościami jako pracowników lub współpracowników sądu.....	111
II_11.B.8 Standard szkolenia z procedur obsługi interesantów/osób ze szczególnymi potrzebami.....	111
II_12 ORGANIZACJA I METODYKA PRACY SĘDZIEGO, ASESORA SĄDOWEGO, REFERENDARZA SĄDOWEGO, ASYSTENTA SĘDZIEGO.....	111
II_12.A Metodyka pracy sędziego, asesora sądowego, referendarza sądowego i asystenta sędziego.....	111
II_12.B Organizacja pracy sędziego, asesora sądowego, referendarza sądowego i asystenta sędziego.....	112
II_12.C Dostępność w zamówieniach publicznych w wymiarze sprawiedliwości	112
II_13 BEZPIECZEŃSTWO PRZECIWPOŻAROWE I EWAKUACJA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	113
II_13.A Standard procedury bezpieczeństwa przeciwpożarowego	113

II_13.B Standard oznakowania przeciwpożarowego.....	113
II_13.C Standard działania w sytuacji zagrożenia.....	113
II_13.D Standard zakresu odpowiedzialności koordynatora akcji ewakuacyjnej.....	113
III - POZIOM MAKSYMALNY	114
III_1 OTOCZENIE I DOJŚCIE DO SĄDU.....	114
III_1.A CIĄGI KOMUNIKACYJNE	114
III_1.A.1 Szerokość	114
III_1.A.2 Nawierzchnia	114
III_1.A.3 Ukształtowanie	114
III_1.A.4 Oświetlenie	114
III_1.A.5 System informacyjno-rozpoznawczy	114
III_1.A.6 Miejsca odpoczynku na drodze ciągów pieszych.....	114
III_1.B SCHODY TERENOWE.....	114
III_1.B.1 Parametry stopni schodów	114
III_1.B.2 Spoczniki.....	115
III_1.B.3 Balustrady	115
III_1.B.4 Pochwyty.....	115
III_1.B.5 Oznaczenie	115
III_1.B.6 Oświetlenie.....	115
III_1.C DOJŚCIE Z PRZYSTANKU KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ DO BUDYNKU SĄDU	115
III_1.C.1 Odległość od przystanku.....	115
III_1.C.2 Krawężniki w dojściu.....	115
III_1.D STANOWISKA POSTOJOWE DLA SAMOCHODÓW	115
III_1.D.1 Liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami.....	115
III_1.D.2 Lokalizacja.....	116
III_1.D.3 Nawierzchnia	116
III_1.D.4 Wymiary	116
III_1.D.5 Stanowiska postojowe w garażach dla samochodów osobowych:	116
III_1.D.6 Dostęp z chodnika do stanowiska postojowego.....	116
III_1.D.7 Oznakowanie stanowisk postojowych.....	116
III_2 STREFA WEJŚCIA	116
III_2.A WEJŚCIE DO BUDYNKU.....	116
III_2.A.1 Przestrzeń przed wejściem i za wejściem	116
III_2.A.2 Drzwi zewnętrzne i wewnętrzne (wejściowe)	116
III_2.A.3 Wycieraczki.....	116
III_2.B WIATROŁAP	117
III_2.C DOMOFON	117
III_2.D PRZYCISK PRZYWOŁAWCZY	117
III_3 KOMUNIKACJA PIONOWA	117
III_3.A SCHODY.....	117
III_3.A.1 Szerokość	117

III_3.A.2 Stopnie	117
III_3.A.3 Balustrady i poręcze.....	117
III_3.A.4 Oznaczenia.....	117
III_3.B SCHODY RUCHOME	117
III_3.C POCHYLNIE.....	117
III_3.C.1 Wielkość.....	117
III_3.C.2 Nawierzchnia	117
III_3.C.3 Nachylenie.....	118
III_3.C.4 Poręcze	118
III_3.C.5 Oznaczenia.....	118
III_3.D DŹWIGI OSOBOWE	118
III_3.D.1 Liczba.....	118
III_3.D.2 Przestrzeń manewrowa przed dźwigiem osobowym	118
III_3.D.3 Wymiary kabiny i jej wyposażenie.....	118
III_3.D.4 Wewnętrzny panel sterujący.....	118
III_3.E PLATFORMY PIONOWE I UKOŚNE.....	119
III_3.E.1 Charakterystyka i funkcjonalność.....	119
III_4 KOMUNIKACJA POZIOMA.....	119
III_4.A KORYTARZE	119
III_4.A.1 Szerokość	119
III_4.A.2. Wysokość.....	119
III_4.A.3 Nawierzchnia	119
III_4.A.4 Płaszczyzny pionowe	119
III_4.A.5 Oświetlenie	119
III_4.B ELEMENTY WYPOSAŻENIA	120
III_4.B.1 Drzwi.....	120
III_4.B.2 Okna	120
III_4.B.3 Gniazda, kontakty i inne mechanizmy kontrolne.....	120
III_4.B.4 Wyposażenie	120
III_5 SALA ROZPRAW	121
III_5.A Wejście	121
III_5.B Mównica.....	121
III_5.C Stół sędziowski	121
III_5.D Rozplanowanie i wyposażenie.....	122
III_6 STANDARD DOSTĘPNOŚCI BIURA OBSŁUGI INTERESANTÓW [BOI] ORAZ CZYTELNI.....	122
III_6.A Lokalizacja i dojście	122
III_6.B Wejście.....	122
III_6.C Błat w punkcie obsługi interesantów i w czytelní	122
III_6.D Oświetlenie	122
III_6.E Wyposażenie.....	122
III_6.F Wymiary	123
III_6.G Miejsce dla obsługi interesanta	123

III_7 WC	123
III_7.A ROZMIARY I ARANŻACJA POMIESZCZENIA.....	123
III_7.B MISKA USTĘPOWA.....	123
III_7.B.1 Miejsce	123
III_7.B.2 Poręczce.....	123
III_7.B.3 Spłuczka.....	123
III_7.B.4 Podajnik papieru toaletowego.....	123
III_7.C UMYWALKA	123
III_7.C.1 Wysokość.....	123
III_7.C.2 Przestrzeń manewrowa	123
III_7.C.3 Baterie	123
III_7.C.4 Lustro.....	123
III_7.C.5 Dozownik mydła, suszarka/ręczniki.....	124
III_7.C.6 Poręczce	124
III_7.C.7 Dodatkowe wyposażenie	124
III_8 NAWIGACJA	124
III_8.A Planowanie nawigacji na poziomie maksymalnym	124
III_8.B Rozwiązania ułatwiające samodzielną orientację w budynku, poruszanie się oraz znalezienie drogi do celu.....	124
III_8.C Piktogramy.....	124
III_8.D Oznakowanie pomieszczeń i stref budynku	124
III_8.E Przewodniki proceduralne	124
III_8.F Nośniki informacji	125
III_8.G Pętle indukcyjne - oznakowanie.....	125
III_8.H Język komunikatów i instrukcji.....	125
III_8.I Pies asystujący	125
III_9 DOSTĘPNOŚĆ INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNA.....	125
III_9.A WSPARCIE KOMUNIKACJI DLA OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE NARZĄDÓW SŁUCHU I MOWY	125
III_9.A.1 Informacja o dostępnych formach komunikacji.....	125
III_9.A.2 Poczta elektroniczna i formularz kontaktowy	125
III_9.A.3 Wiadomości tekstowe SMS, MMS lub z wykorzystaniem komunikatorów internetowych, w tym chatbotów	125
III_9.A.4 Połączenia video z wykorzystaniem komunikatorów internetowych	125
III_9.A.5 Dostępna treść strony internetowej	125
III_9.A.6 Informacja o dostępnych kanałach komunikacji	125
III_9.B ROZWIĄZANIA TECHNICZNE WSPIERAJĄCE OSOBY ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE NARZĄDÓW MOWY I SŁUCHU	126
III_9.B.1 Założenia ogólne	126
III_9.B.2 Pętle indukcyjne, systemy FM, IR, bluetooth i inne	126
III_9.B.3 Oznaczenia stanowisk obsługi interesanta wyposażonych w urządzenia wspomagające słyszenie (pętla indukcyjna, system FM lub inny).....	126
III_9.B.4 Uzupełniające systemy wspomagania komunikacji z osobami z niepełnosprawnością słuchu	126

III_9.B.5 Instrukcja obsługi urzędzeń wspomagających komunikację z interesantem z niepełnosprawnością słuchu	126
III_9.C OPUBLIKOWANIE NA STRONIE INTERNETOWEJ SĄDU INFORMACJI O ZAKRESIE DZIAŁALNOŚCI – zakres ustawy o dostępności	126
III_9.C.1 Założenia ogólne.....	126
III_9.C.2 Dokument opisujący zakres działalności sądu w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo.....	126
III_9.C.3 Dokument opisujący zakres działalności sądu w postaci nagrania treści w polskim języku migowym	126
III_9.C.4 Dokument opisujący zakres działalności sądu w formie tekstu łatwego do czytania.....	126
III_9.C.5 Aktualizacja treści na stronie internetowej sądu	126
III_9.D SKŁADANIE WNIOSKU PRZEZ OSOBĘ ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE POPRAWY KOMUNIKACJI.....	126
III_9.D.1 Komunikacja z sądem na wniosek interesanta ze szczególnymi potrzebami	126
III_9.D.2 Złożenie wniosku przez osoby trzecie (opiekunów, członków rodziny)	127
III_10 ORGANIZACJA I PROCEDURY ZAPEWNIAJĄCE DOSTĘPNOŚĆ SĄDU OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI – zakres ustawy o dostępności.....	127
III_10.A POWOŁANIE KOORDYNATORA DS. DOSTĘPNOŚCI	127
III_10.B POWOŁANIE ZESPOŁU DO SPRAW UTWORZENIA I AKTUALIZACJI PROCEDUR ZAPEWNIAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ	127
III_10.C DANE KONTAKTOWE KOORDYNATORA DO SPRAW DOSTĘPNOŚCI	127
III_10.E CYKLICZNA KONTROLA PROCEDUR.....	127
III_10.F POWOŁANIE ASYSTENTA DS. OBSŁUGI OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI.....	127
III_10.G WSPÓŁPRACA Z PODMIOTEM REPREZENTUJĄCYM OSOBY ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	127
III_10.H ZAMIESZCZENIE NA STRONIE INTERNETOWEJ SĄDU PROCEDUR DOTYCZĄCYCH DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	127
III_10.I DOSTĘP ALTERNATYWNY	128
III_10.J REJESTR STOSOWANIA DOSTĘPU ALTERNATYWNEGO	128
III_10.K WNIOSKI I SKARGI DOTYCZĄCE DOSTĘPNOŚCI – zakres ustawy o dostępności	128
III_10.L PROWADZENIE PRZEZ SĄD REJESTRU WNIOSKÓW O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI.....	128
III_10.M PROWADZENIE PRZEZ SĄD REJESTRU ODMÓW WNIOSKÓW O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI.....	128
III_10.N UTWORZENIE ZESPOŁU ROBOCZEGO DOTYCZĄCEGO OMÓWIENIA WNIOSKU O ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI WRAZ Z RAPORTEM WYPRACOWANYCH ROZWIĄZAŃ.....	128
III_10.O AUDYT DOSTĘPNOŚCI.....	128
III_10.O.1 Przegląd dostępności sądu dla interesantów/osób ze szczególnymi potrzebami.....	128
III_10.O.2 Zakres audytu dostępności	128
III_10.P RAPORTOWANIE O STANIE ZAPEWNIENIA DOSTĘPNOŚCI – zakres ustawy o dostępności.....	128
III_10.P.1 Termin.....	128
III_10.P.2 Udostępnienie raportu	128
III_11.A OZNACZENIA IDENTYFIKUJĄCE PERSONEL SĄDU	129
III_11.B STANDARD SZKOLEŃ	129

III_11.B.1 Standard identyfikacji potrzeb szkoleniowych w obszarze zapewnienia dostępności	129
III_11.B.2 Standard tworzenia planu szkoleniowego	129
III_11.B.3 PRZEDZIAŁ PROCENTOWY UCZESTNIKÓW ŁĄCZNY DLA WSZYSTKICH TEMATÓW SZKOLENIOWYCH W OKRESIE DWULETNIM - PRZYKŁAD	130
III_11.B.4 Szkolenie personelu sądu z zakresu wdrożenia, stosowania i utrzymania standardu dostępności sądu	130
III_11.B.5 Szkolenie personelu z komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami oraz obsługa urzędów zapewniających dostępność	130
III_11.B.6 Standard szkolenia personelu sądu z zasad dotyczących savoir-vivre'u w stosunku do osób ze szczególnymi potrzebami	130
III_11.B.7 Standard szkolenia dla kadry zarządzającej dotyczące zatrudniania osób z niepełnosprawnościami jako pracowników lub współpracowników sądu	130
III_11.B.8 Standard szkolenia z procedur obsługi interesantów/osób ze szczególnymi potrzebami	131
III_12 ORGANIZACJA I METODYKA PRACY SĄDZIEGO, ASESORA SĄDOWEGO, REFERENDARZA SĄDOWEGO, ASYSTENTA SĄDZIEGO	131
III_12.A Metodyka pracy sędziego, asesora sądowego, referendarza sądowego i asystenta sędziego	131
III_12.B Organizacja pracy sędziego, asesora sądowego, referendarza sądowego i asystenta sędziego	131
III_12.C Dostępność w zamówieniach publicznych w wymiarze sprawiedliwości	131
III_13 BEZPIECZEŃSTWO PRZECIWPÓŻAROWE I EWAKUACJA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	132
III_13.A Standard procedury bezpieczeństwa przeciwpożarowego	132
III_13.B Standard oznakowania przeciwpożarowego	132
III_13.C Standard działania w sytuacji zagrożenia	132
III_13.D Standard zakresu odpowiedzialności koordynatora akcji ewakuacyjnej	132
DOBRE PRAKTYKI	134
BIBLIOGRAFIA	144
RAMOWE PROGRAMY SZKOLEŃ	148
TABELARYCZNE ZESTAWIENIE PARAMETRÓW	156
SPIS	210
Załączniki	210
Rysunki	210
Zdjęcia	211
Tabele	211

Wstęp

Pojęcie „dostępności”¹ stało się ostatnio bardzo modnym określeniem, przenikając do wielu aspektów i dziedzin naszego życia. Mówimy już nie tylko o potrzebie „dostępności do godnego życia”, „dostępności do dóbr”, „dostępności do udziału w życiu społecznym i publicznym”, „dostępności do zasobów”, ale również o „dostępności do infrastruktury, obiektów, funkcji, usług, informacji”. Niestety, zwłaszcza lata ostatnie, to okres znacznych i burzliwych przemian cywilizacyjnych, społecznych, kulturowych i postępującej globalizacji, które to zmiany dotyczą coraz liczniejsze grupy społeczne. Mamy do czynienia ze zjawiskiem i procesem wykluczenia społecznego, gdzie poprzez ograniczenie zasobów, praw, dostępu do usług i informacji, a tym samym i braku możliwości pełnego uczestnictwa we wszystkich domenach życia społecznego, kulturalnego, politycznego czy ekonomicznego następuje istotne obniżenie jakości życia jednostek, jak i całych grup społecznych.

Grupy te (osoby wykluczone) są w związku z tym, wyrzucane poza „nawias społeczny”, gdzie stają się „zmarginalizowane”, „obce”, „inne”, „niepełnosprawne”, „nieprzydatne”, „niepełne” i nie mające w związku z tym żadnych „praw do pełnego dostępu do normalnego funkcjonowania i życia”.

Jednocześnie człowiek współczesny jest coraz bardziej uzależniony od określonych instytucji i uwarunkowań społecznych (zwłaszcza politycznych, ekonomicznych, kulturowych) niż kiedykolwiek wcześniej, co skutkuje poczuciem braku m.in. bezpieczeństwa, stałości, pewności, ważności, przydatności i dostępności. Pomimo tego, że wszystkie aspekty życia społecznego powinny być ogólnodostępne dla każdego z nas, istnieje coraz więcej czynników, które sprawiają, że wielu ludzi nie może w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, jak i w jego poszczególnych dziedzinach, bądź jest to dla nich bardzo utrudnione². Uniemożliwiają im to różnorodne bariery które wpływ mają na m.in. problemy ze spełnianiem własnych potrzeb, rozwijaniem zainteresowań i hobby czy osiągnięciem swoich celów życiowych, odtrąceniem przez innych, brak możliwości realizacji swojego hobby, brak udogodnień w życiu codziennym (np. bariery architektoniczne itp.). Wykluczenie społeczne przejawia się również brakiem lub niewystarczającym poziomem uczestnictwa w głównym nurcie społeczeństwa i dostępu do najważniejszych systemów społecznych (rynek pracy, usługi społeczne, zabezpieczenie społeczne, edukacja,

1 Znaczenie określenia „dostępność” w wielu przypadkach ogranicza się tylko i wyłącznie do pojęcia dostępności komunikacyjnej, do infrastruktury, do usług itp. (co w sposób znaczny zawęża znaczenie tego zjawiska) Zdecydowanie powinniśmy brać pod uwagę w tym przypadku wiele innych elementów i czynników takich jak m.in. uwarunkowania społeczne, akceptację lub jej brak ze strony społeczeństwa, stan wiedzy społecznej o osobach wykluczonych, stan gospodarki, pomoc państwa, działalność podmiotów/organizacji itp. odpowiedzialnych za pomoc wykluczonym i stan pomocy finansowej skierowanej do nich, zakres realizowanych projektów i programów z tym związanych itp.). Natomiast elementy odnoszące się sensu stricto do dostępności do infrastruktury, traktować powinniśmy jako wszelką możliwość skorzystania z usług, funkcji, informacji obiektów itp. bez jakichkolwiek barier, jakie stoją przed osobami wykluczonymi. Możemy mówić też o niezbędnych elementach składające się na dostępne otoczenie. Mogą być to m.in.: wszelka infrastruktura publiczna (komunikacyjna zewnętrzna i wewnętrzna, całość infrastruktury regionalnej/miejskiej/lokalnej, obiekty użyteczności publicznej), elementy budynków i infrastruktury (drzwi, korytarze, pomieszczenia, windy, otoczenie obiektów, „meble miejskie”), elementy wyposażenia (systemy informacyjne, meble, urządzenia wspomagające, oznakowanie), elementy organizacji przestrzeni (ustawienie mebli, wyposażenia pomieszczeń), elementy organizacji funkcjonowania instytucji (regulaminy, standardy, forma przekazywania informacji, sposoby komunikacji zewnętrznej).

2 Vide zapisy które znalazły się np. w Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku (m.in. Art. 30, 31 pkt.1 i 2, 32 pkt.1 i 2, 47, 52 pkt.1, 65 pkt.1, 66 pkt.1, 68 pkt.1 i 3, 69, 74 pkt.1-4, 75 pkt.1).

opieka medyczna, sądownictwo, kultura itp.). Opisane powyżej zjawiska ekskluzji społecznej (wykluczenia) przedstawiają wybrane przyczyny marginalizacji i obniżenia jakości życia całych społeczeństw jak i jednostek. Ważne są w tym względzie podejmowane różnorodne działania (rządów, instytucji, organizacji, podmiotów itp.) w zakresie włączenia społecznego (inkluzji) jak największej ilości osób. Jednym ze wskaźników tych działań (które w sposób uniwersalny opisują wymiary życia społecznego, które przyczyniać się mogą do zwiększenia zjawiska inkluzji), są te zawarte w tzw. *Indeksie Inkluzji Społecznej*³.

Wykluczenie społeczne, choć nie jest zjawiskiem nowym, zyskało w ostatnich latach na ogromnej popularności, i znalazło się w kręgu zainteresowań Unii Europejskiej⁴, jak i wielu innych instytucji międzynarodowych (np. ONZ i Rady Europy). Wykluczenie społeczne uznano w szczególności za jedną z podstawowych barier w osiągnięciu wzrostu ekonomicznego i zrównoważonego rozwoju w wielu krajach, a zagrożenia związane z tym zjawiskiem, stają się głównym kryterium prawidłowości procesów rozwojowych i cywilizacyjnych. Ważne jest rozważanie tego zjawiska w aspekcie społecznym, gdzie naczelną rolę zajmuje człowiek, i zakłada się uczestnictwo, a tym samym i dostępność samych jednostek do procesów kształtowania rzeczywistości społeczno-gospodarczej, jako warunek osiągnięcia celów rozwojowych (należy pamiętać, że brak uczestnictwa jednostek w tych procesach, można uznać za główną przyczynę zagrożeń dla bezpieczeństwa człowieka i bezpieczeństwa społecznego).

Problem wykluczenia społecznego istnieje już dziś na całym świecie i w różnym stopniu dotyka tak kraje ubogie, jak i te bogate. Według Karwińskiej, *marginalizacja i wykluczenie społeczne występują we wszystkich praktycznie krajach: mogą dotyczyć różne grupy społeczne, a także jednostki usytuowane na różnych szczeblach drabiny społecznej. Najczęściej marginalizacja wiąże się z powstawaniem trwałych nierówności społecznych wynikających z niejednakowego dostępu do możliwości zaspokajania potrzeb i z nierówności szans*⁵.

Według Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wykluczenie społeczne określa się jako *brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, zwłaszcza osób ze szczególnymi potrzebami. To sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie, zgodne z promocją projektów prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie dóbr publicznych i infrastruktury społecznej*⁶.

3 Wskaźniki obejmują: *Aktywność społeczną* (możliwości uczestnictwa w życiu społecznym - współczynnienie, kontakty społeczne); *Aktywność zawodową* (aktywne uczestnictwo w rynku pracy); *Aktywność polityczną i obywatelską* (korzystanie z pełnych praw obywatelskich); *Usługi sektora publicznego* (dostęp do szerokiego wachlarza usług sektora publicznego); *Bezpieczeństwo w miejscu zamieszkania* (możliwość bezpiecznego poruszania się m.in. bez barier architektonicznych itp.); *Jakość i poziom życia* (realizacja swoich celów i planów życiowych, tj. pełne uczestniczenie w życiu społecznym). Opracowanie własne na podstawie: Huxley P., Evans S., Munroe M., Webber M., Burchardt T., Knapp M., McDais D., Development of a Social Inclusion Index to capture subjective and objective domains (Phase I). Oxford: National Coordinating Centre for Research Methodology, 2006.

4 Dotyczy to m.in. wytycznych w zakresie realizacji projektów UE, obejmujących pojęcie „równość szans”: *Przedsięwzięcia współfinansowane ze środków europejskich powinny być zgodne z polityką równości szans - zapewnienie równego traktowania kobiet i mężczyzn (walka z dyskryminacją ze względu na wiek, poglądy, pochodzenie, religię, niepełnosprawność)*.

5 Karwińska A., Odkrywanie socjologii, WN PWN, Warszawa, 2007, s.158.

6 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji”, Monitor Polski - DzU RP, Warszawa, dnia 16 września 2014 r. Poz. 787, s.21-22.

Osoby ze szczególnymi potrzebami mają prawo do żądania zapewnienia im dostępności do usług, funkcji, obiektów, urzędzeń, infrastruktury. Niestety, mimo konstytucyjnych zapisów, dokumentów, udogodnień i organizowanych przedsięwzięć osoby z niepełnosprawnościami zauważają niedostatek wsparcia oraz istnienie barier uniemożliwiających im normalne funkcjonowanie.

Olszewski-Strzyżowski wskazuje, że najbardziej narażone na społeczne wykluczenie są m.in.: osoby z niepełnosprawnościami i osoby starsze⁷. Becker-Pestka i in. zauważają, że grupy zmarginalizowane, nieuczestniczące w większości instytucji społecznych, to np. niepełnosprawni lub seniorzy, podczas gdy stanowią oni istotną grupę społeczną. Mamy tu zatem do czynienia z klasycznym podejściem panującym w socjologii mówiącym, iż mniejszość społeczna może być większością społeczną⁸.

Jak wskazano powyżej, jedną z najliczniejszych społecznych grup „wykluczanych” są osoby z niepełnosprawnościami. Stanowią oni około 10 % społeczeństwa Unii Europejskiej. Oznacza to, że we wszystkich krajach Wspólnoty żyje prawie 50 milionów niepełnosprawnych Europejczyków. Podejmowane działania w krajach UE na rzecz osób z niepełnosprawnościami mają znaczenie dla ogromnej liczby ludzi.

Na szczęście ostatnie dziesięciolecie przyniosły istotne zmiany w sposobie postrzegania osób z niepełnosprawnościami. Dotyczy to zjawiska akceptacji oraz działań włączających tą grupę do normalnego nurtu życia społecznego. Niepełnosprawność nie jest już rozumiana tylko jako rezultat uszkodzenia ciała czy choroby, ale raczej jako wynik barier i braku dostępności (społecznych, ekonomicznych, fizycznych) które napotykają te osoby na codzień. O prawach osób z niepełnosprawnościami zaczęto mówić w kontekście praw człowieka, bo przecież osoby z niepełnosprawnościami posiadają te same prawa, co wszyscy inni obywatele. Niestety w rzeczywistości napotykają oni jeszcze na zbyt wiele przeszkód, barier, utrudnień, by mogli z tych praw korzystać w pełni. Zagwarantowanie osobom z niepełnosprawnościami równych praw wymaga z jednej strony przeciwdziałania ich dyskryminacji (wykluczenia - ekskluzji), a z drugiej stworzenia mechanizmów wyrównywania szans i warunków korzystania z przysługujących im praw (wkluczenie - inkluzja). Dlatego osobom z niepełnosprawnościami powinny i muszą przysługiwać pełne prawa, aby w takim samym stopniu mogły korzystać z praw przysługujących wszystkim ludziom.

Według ONZ dostępność jest podstawowym prawem tej grupy społecznej (jak i innych wykluczonych), a podejmowane przez tą organizację działania przyczyniają się do poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami poprzez umożliwienie im rzeczywistego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na równi z innymi osobami⁹. Inne działania i priorytety skierowane do tej grupy społecznej, odnoszą się do zapewnienia im możliwości korzystania bez żadnych barier z m.in.:

⁷ Olszewski-Strzyżowski, D.J., Dostęp do turystyki wykluczonych grup społecznych - próba zbadania zjawiska na wybranych przykładach, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Issue Year: 35/2021, 2021, s.278-282. doi: 10.24917/20801653.353.17 [dostęp 18.11.2022]

⁸ Becker-Pestka D., Kubiński G., Łojko M., *Różne obszary wykluczenia społecznego w Polsce wybrane zagadnienia*, Exante Wrocław 2017, s.51

⁹ Konwencja Narodów Zjednoczonych (United Nations - ONZ) o prawach osób niepełnosprawnych (UNCPRD), <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=150>, 2022 [dostęp 17.11.2022]

środków transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz pozostałych obiektów i usług oraz zapewnienia się dostępu do wszelkich form działalności w dziedzinie rozwoju i wykorzystania potencjału twórczego i intelektualnego ¹⁰.

Jeśli chodzi o Polskę to istnieje wiele przepisów, norm prawnych i dokumentów związanych z prawami osób niepełnosprawnych, ułatwiających im dostęp i uczestnictwo w życiu społecznym. W Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych wprowadzonej Uchwałą Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 roku czytamy m.in., że: „Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznaje, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji”.¹¹

Wskazano w niej również, że osoby z niepełnosprawnością mają prawo do: dostępu do dóbr i usług, które umożliwią im całkowite uczestnictwo w życiu społecznym, bytowania w otoczeniu wolnym od barier funkcjonalnych, wszechstronnego udziału z życiem publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz w turystyce i rekreacji zgodnie ze swoimi potrzebami i zainteresowaniami¹².

W/w zagadnienia porusza również dokument strategiczny przygotowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej¹³. Jednocześnie dostępność nie oznacza jedynie „możliwości dotarcia do infrastruktury czy obiektów”, ale obejmuje również poziom świadczonych tam usług (ilość, jakość, dostępność czasowa, wachlarz ofert itp., ale w szczególności profesjonalizm i poziom usług oferowanych przez odpowiednio, wyszkolonych i certyfikowanych pracowników przygotowanych do obsługi osób z ograniczeniami).

10 Europejska Strategia ws. Niepełnosprawności 2010–2020, COM (2010) 636 final, s.7, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:pl:PDF>, 2022 [dostęp 17.11.2022]

11 Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta praw osób niepełnosprawnych, „Monitor Polski” z 13.08.1997 r., nr 50, poz. 475, § 1, Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2019 r. poz. 1696), Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 1997 r. nr 123 poz. 776), Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz.U. z 2011 r. nr 209 poz. 1243), Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 848), Standardy dostępności budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, uwzględniając koncepcje uniwersalnego projektowania - poradnik, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju RP, Warszawa 2017, Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 1994 r. nr 89 poz. 414), Rozporządzenie Ministra Inwestycji i Rozwoju w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 07.06.2019 poz. 1065)

12 Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta praw osób niepełnosprawnych, „Monitor Polski” z 13.08.1997 r., nr 50, poz. 475, § 1.

13 Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wskazuje, że zwraca się szczególną uwagę na poprawę dostępności do infrastruktury i usług, w tym społecznych i zdrowotnych, w oparciu o potencjał podmiotów ekonomii społecznej i społeczności lokalnych; zapewnienie osobom o ograniczonej sprawności lub mobilności dostępności do przestrzeni publicznej, produktów i usług w aspekcie architektonicznym, informacyjnym i komunikacyjnym. Poprawa dostępności miejsc użyteczności publicznej dla wszystkich obywateli (np. przejść, parków, domów kultury, szkół, bibliotek) oraz usług o charakterze powszechnym (np. bankowych, pocztowych, transportowych, audiowizualnych, stworzenie ram prawnych i instytucjonalnych poprawy dostępności fizycznej i cyfrowej, Strategia rozwoju kapitału ludzkiego 2030”, Warszawa 2019, s.73

Niestety osoby z niepełnosprawnościami wskazują na wiele ograniczeń i barier nadal występujących w ich codziennym życiu¹⁴. Wyeliminowanie barier, które uniemożliwiają osobom z deficytami i dysfunkcjami (np. ruchowymi) korzystanie z szeroko rozumianych usług społecznych. Chodzi tu m.in. również o dostęp do kształcenia na każdym etapie życia, usług rynku pracy, dostęp do rehabilitacji jak i usług społecznych i publicznych, co pozwoli w pełni uczestniczyć w życiu zawodowym czy społecznym. Jednocześnie dotyczy to dostępu do instytucji publicznych, w tym obiektów użyteczności publicznej. Niezbędne powinny być również działania ze strony podmiotów, instytucji i organizacji, w zakresie informacyjnym (marketing, promocja, kanały dystrybucji), udogodnieniach wraz ze sposobami ich przekazywania oraz dostosowanych do oczekiwań poszczególnych grup osób z niepełnosprawnościami. Dla osiągnięcia celów powszechnej dostępności, kontynuowane i rozwijane być powinno również wspieranie inicjatyw obywatelskich i pozarządowych w uzupełnianiu oferty społecznej i publicznej dla grup zagrożonych marginalizacją lub utrudnionym dostępem do szeroko pojętej infrastruktury oraz ich współpracy z podmiotami publicznymi.

Istotą społeczeństwa obywatelskiego są jego aktywni i mobilni obywatele. Osoby z niepełnosprawnością mają nie tylko prawa, ale także obowiązki, jednak bariery społeczne sprawiają, że często nie są one w stanie tych obowiązków wypełniać.

Bariery występujące w otoczeniu osób z niepełnosprawnościami¹⁵ stanowią jedno z najistotniejszych ograniczeń utrudniających, a często wręcz uniemożliwiających tej grupie społecznej, korzystanie z przysługującego im prawa do pełnego życia i zaspokojenia swoich potrzeb, zainteresowań na równi z innymi. Społeczne zrozumienie, powszechna akceptacja a zwłaszcza integracja z osobami z niepełnosprawnościami, najpełniej i najszybciej osiągną pożądanego i pełnego wymiaru, kiedy ludzie ci stają się aktywnymi uczestnikami życia publicznego we wszystkich jego sferach i w sposób swobodny będą mogli funkcjonować i żyć pomiędzy osobami sprawnymi.

Na szczęście w Polsce podejmowane są inicjatywy i realizowane programy na rzecz poprawy dostępności do przestrzeni publicznej-miejskiej, dla omawianej grupy społecznej¹⁶.

Tworzenie otoczenia całkowicie przyjaznego (zwłaszcza w odniesieniu do przestrzeni miejskiej) osobom z niepełnosprawnościami polega na umożliwieniu im pełnego dostępu do m.in. obiektów użyteczności publicznej, placówek służby zdrowia, oświatowych, rehabilitacyjnych i pozostałej

¹⁴ Potwierdzają to m.in. badania z 2015 roku, gdzie osoby z niepełnosprawnościami wskazują, że największym dla nich problemem są bariery i przeszkody tworzone przez innych (52%), np. instytucje.

¹⁵ Do barier tych zaliczyć można zwłaszcza: fizyczne (architektoniczne, urbanistyczne, komunikacyjne, techniczne, funkcjonalne), systemowe (instytucjonalne, ekonomiczne, prawne), środowiskowe (w miejscu zamieszkania, nauki, pracy, wypoczynku, turystyki, rekreacji, podejmowania aktywności fizycznych), społeczne (mentalne i psychologiczne).

¹⁶ Jako przykład takich działań włączających osoby dotychczas wykluczone (w tym także osoby z niepełnosprawnościami), podać można Program Dostępność Plus, realizowany przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju (2018), gdzie wskazano m.in., że „Program Dostępność Plus” to pierwsze i kompleksowe ujęcie tematyki dostępności w Polsce. Jego celem jest zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób o szczególnych potrzebach. Koncentrujemy się na dostosowaniu przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli”. Więcej na: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/o-programie/> [dostęp 17.11.2022]

infrastruktury. Przystosowanie otoczenia do ich potrzeb, poprzez udostępnienie budynków, ciągów pieszych, transportu publicznego, w dużym stopniu ułatwi również życie pozostałym grupom społecznym (w tym m.in. seniorom, osobom z dziećmi w wózkach, kobietom ciężarnym, a także ludziom okresowo niesprawnym fizycznie itp.). Być dostępnym miastem, oznacza być łatwo osiągalnym za pomocą różnych środków transportu i z dobrze rozwiniętym systemem transportowym w samym mieście jak i wokół niego. Ważne dla osób z niepełnosprawnościami, jest to jaki jest stan infrastruktury, jak dostępne jest dane miasto i jak można się po nim poruszać (środki transportu, czas podróży, dostępność do samej infrastruktury, promocja i informacja itp.).

Należy przecież przyjąć, że przestrzeń miejska nie jest tworzona przypadkowo, ale w taki sposób, aby odpowiadać na zapotrzebowanie wszystkich ludzi. Jak zauważa Jałowiecki „Jej (przestrzeni) formy pełnią określone funkcje przez ilość, jakość i dostępność miejsc, w których mogą oni zaspokajać swoje potrzeby”¹⁷.

Dziś, w sposób zdecydowany miasta powinny podejmować działania by być bardziej dostępnymi dla osób z niepełnosprawnościami. W dobrze zarządzanym mieście żadna grupa społeczna nie może być pominięta. Miasta powinny być przyjazne mieszkańcom bez względu na poziom sprawności ¹⁸.

Ciekawymi przykładami realizowanymi w Polskich miastach są m.in. działania w ramach kampanii społecznej „Prospołeczni = Dostępni” (Lublin)¹⁹, działania promocyjne w ramach projektu „Łódzki standard dostępności” (Łódź)²⁰ oraz promocja miast bez barier (aplikacja mobilna „Miasta bez barier”²¹). Również Fundacja *Instytut Rozwoju Regionalnego* z Krakowa stworzyła internetową „Bazę Dobrych Praktyk”, w której m.in. znajdują się przykłady praktyk w zakresie przystosowania różnych obiektów (w tym miejskich i użyteczności publicznej) do potrzeb osób z niepełnosprawnościami²².

17 Jałowiecki B., *Przestrzeń społeczna*. [w:] Encyklopedia socjologii. T. 3, Oficyna Naukowa, Warszawa, 2002.

18 Do takich działań zaliczyć można m.in.: *Projektowanie miast bez barier* (należy stosować w przestrzeni miejskiej projektowanie uniwersalne lub racjonalne usprawnienia - projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania); *Przestrzeń publiczna - wspólne dobro mieszkańców* (projektowanie miast by były „miastami dla wszystkich ludzi” (bez barier) - wymaga to wdrażania rozwiązań przestrzennych, które umożliwią samodzielne i niezależne funkcjonowanie osobom z niepełnosprawnościami w lokalnej społeczności. Dla tych osób szczególnie ważna jest możliwość samodzielnego poruszania się w przestrzeni publicznej (projektowanie systemu komunikacji miejskiej powinno uwzględniać priorytetową rolę transportu publicznego, który jest często jedynym środkiem komunikacji dla osób ze szczególnymi potrzebami) Miasto bez barier dotyczy dostępności - przestrzeni publicznej, transportu publicznego i budynków. Wspólna przestrzeń powinna stanowić dobro wszystkich mieszkańców oraz być pod szczególną opieką samorządu miejskiego); *Inteligentne miasta - miasta dostępne i przyjazne* (nowoczesne miasta coraz częściej wykorzystują koncepcję inteligentnych rozwiązań typu „smart”. Inteligentne miasto („smart city”) wykorzystuje innowacyjne rozwiązania i nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjnych (ICT) do poprawy jakości życia. (np. Internet). Zwraca się uwagę nie tylko na kwestie technologiczne i wirtualną dostępność, ale też na zagadnienia społeczne. Nowoczesne technologie nie powinny być czynnikiem wykluczającym część mieszkańców ze względu na niskie kompetencje cyfrowe. Opracowanie własne na podstawie: <https://publicystyka.ngo.pl/miasto-bez-barier-miasto-dostepne-dla-wszystkich>, [dostęp 20.11.2022].

19 Projekt pt. „Lubelscy Liderzy Dostępności na START” realizowanego w ramach programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, https://liderzydostepnosci.pl/prospoleczni_dostepni/, [dostęp 19.11.2022]

20 <https://uml.lodz.pl/niepelnosprawni/>, [dostęp 19.11.2022]

21 <http://www.miastabezbarier.pl/>, [dostęp 19.11.2022]

22 <http://www.bazadobrychpraktyk.firr.org.pl/>, [dostęp 19.11.2022]

Dostępność ma znaczenie nie tylko z punktu widzenia potrzeb osób z niepełnosprawnościami, ale jest istotna z perspektywy każdej osoby, która ze względu na indywidualne uwarunkowania (psychiczne, zdrowotne, fizyczne, społeczne itp.) napotyka na utrudnienia w dostępie do usług (w tym zwłaszcza do infrastruktury i usług publicznych). M.in. dostępność odnosi się do sytuacji, w której „każda osoba może w sposób swobodny i niezależny odwiedzać i użytkować budynki, inne urządzenia, jak również obszary otwarte, bez potrzeby ich specjalnej aranżacji”²³. W celu umożliwienia pełnego uczestnictwa i korzystania z różnorodnych usług, organizacje (w tym instytucje publiczne i przedsiębiorstwa prywatne) powinny korzystać z zasady uniwersalnego projektowania obiektów, która uwzględnia potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz wszystkich pozostałych użytkowników. Projektowane budynki i przestrzeń miejska powinny być dostępne dla każdego.

Zapewnienie dostępności obiektów dla osób ze szczególnymi potrzebami powinna obejmować szereg działań i rozwiązań organizacyjnych. Należy zapewnić zarówno możliwość samodzielnego korzystania z obiektu, jak i dostęp do pomocy innej osoby (dostęp alternatywny) w celu skorzystania z usług świadczonych w obiekcie. Alternatywnie, należy zapewnić skorzystanie z usług publicznych w sposób niewymagający fizycznego przebywania w budynku (czyli np. online)²⁴.

Problemy z ograniczeniem dostępu do usług publicznych związane są z jednej strony z niedostatecznie rozwiniętą siecią ich infrastruktury (obiekty użyteczności publicznej²⁵ - w szczególności obiekty pocztowe, urzędy, sądy i banki), a z drugiej - niedostosowanego ich funkcjonowania pod względem organizacyjnym (np. czasowym) do potrzeb ludności. W przypadku osób z niepełnosprawnościami dochodzą dodatkowe trudności: bariery architektoniczne, urbanistyczne i transportowe oraz brak wsparcia ze strony personelu i pracowników obsługi przy załatwianiu różnych spraw w w/w obiektach (np. osoby z niepełnosprawnościami, w zależności od rodzaju dysfunkcji organizmu, tacy jak niewidomi i słabo widzący, niesłyszący i słabo słyszący, niepełnosprawni intelektualnie, mają często trudności w komunikowaniu się). W tym kontekście, bardzo ważne jest także wdrażanie programów i szkoleń systematycznie podnoszących kompetencje kadr obsługujących osoby z niepełnosprawnościami, w tym wykorzystaniu nowych technologii i koncepcji projektowania uniwersalnego obiektów.

Jak zauważa Agnieszka Piechur, w większości państw rozwiniętych usługi publiczne świadczone są przez administrację lokalną i rządową. Świadczenie usług publicznych i korzystanie z nich ma charakter powszechny. Nawet bowiem te społeczeństwa, w których dominuje indywidualizm i ograniczanie do

23 *Improving information on accessible tourism for disabled people*, European Communities, 2004. s. 4, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/37988a99-87b7-426a-8a62-6f2227e74424/language-en>, 2022, [dostęp 19.11.2022]

24 <https://spoldzielniafado.pl/sownik-dostepnosci/dostepnosc:architektoniczna> [dostęp 19.11.2022]

25 Według rozporządzenia Ministra Infrastruktury, budynkiem użyteczności publicznej jest budynek przeznaczony na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, kultu religijnego, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, wychowania, opieki zdrowotnej, społecznej lub socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, w tym usług pocztowych lub telekomunikacyjnych, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym, morskim lub wodnym śródlądowym, oraz inny budynek przeznaczony do wykonywania podobnych funkcji; za budynek użyteczności publicznej uznaje się także budynek biurowy lub socjalny. Dziennik Ustaw - Poz. 1065 Załącznik do obwieszczenia Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 08 kwietnia 2019 r. (poz. 1065) rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. W ustawie tej wskazano również na zakres przystosowań obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

absolutnego minimum roli państwa w gospodarce, nie mogą obyć się bez tego rodzaju usług. Są to usługi, których celem jest podniesienie jakości życia mieszkańców oraz realizacja interesu publicznego. Pomagają one zapewnić jednolity standard świadczeń społecznych. Są to dobra, które niezależnie od liczby korzystających posiadają określoną wartość, której nie naruszają kolejni użytkownicy. Są to więc usługi świadczone przez administrację publiczną bezpośrednio ludności w ramach sektora publicznego lub podmioty prywatne zapewniające daną usługę. W tym zakresie występuje zgoda społeczna przewidująca świadczenie pewnych usług wszystkim, niezależnie od wysokości uzyskiwanego dochodu. Usługi publiczne są tak ważnym czynnikiem, że zapewnienie ich jest niezbywalnym obowiązkiem państwa, wynikającym z koncepcji praw człowieka. Są to dobra publiczne, których nie można wyłączyć. Usługi publiczne służą całemu społeczeństwu lub zbiorowości lokalnej. Ich naturalną cechą jest to, że korzystanie przez jednego obywatela i czy grupę obywateli ma charakter zbiorowy, a wykluczenie kogokolwiek jest niemożliwe²⁶.

Flejterski i in. wskazali na następujący podział usług publicznych, a mianowicie:

a) usługi gospodarcze: powiązane z produkcją (nauka i rozwój techniki, transport i łączność, handel, finanse, ubezpieczenia); związane z kształtowaniem osobowości ludzkiej; zaspokajaniem duchowych i psychofizycznych potrzeb człowieka (oświata, kultura fizyczna, turystyka i sport) oraz usługi związane z kształtowaniem materialnych warunków bytu (gospodarka mieszkaniowa, komunalna, usługi bytowe na rzecz gospodarstwa domowego oraz usługi osobiste i domowe).

b) usługi pozagospodarcze: aparat władzy i porządku publicznego, administracja rządowa i samorządowa o charakterze pozagospodarczym, obrona narodowa, łącznie z siłami bezpieczeństwa i porządku publicznego, organizacje polityczne, instytucje wymiaru sprawiedliwości (sądy), organizacje i zrzeszenia społeczne oraz wyznaniowe²⁷.

Usługi publiczne które oferowane są we wszystkich w/w, powinny uwzględniać zasady sprawiedliwości społecznej oraz być wspierane działaniami różnych instytucji odpowiedzialnych za niwelowanie barier fizycznych, ekonomicznych, mentalnych oraz kompetencyjnych, nie tylko dla osób z niepełnosprawnościami. Będzie to istotny krok w kierunku budowania nowego wizerunku podmiotów publicznych dostępnych dla wszystkich bez wyjątku.

Jednym z wymienionych sektorów usług publicznych jest sektor wymiaru sprawiedliwości (sądowny), który jest również zobowiązany do zapewnienia przynajmniej minimalnej dostępności do obiektów i infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami. Według zapisów które znalazły się w Konstytucji RP, wszyscy są wobec prawa równi, wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne oraz nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny²⁸. Prawo do sądu jako jedno z osobistych praw człowieka gwarantuje godność, wolność i poczucie bezpieczeństwa, a funkcją sądów jest wymierzanie sprawiedliwości. Oznacza to możliwość zwrócenia się do sądu w każdej sprawie z żądaniem ustalenia statusu prawnego jednostki, zarówno

26 Piechur A., *Innowacyjność usług publicznych - projekt zastosowania Internetu w administracji Małopolski*, „Zeszyty Naukowe AE w Krakowie” nr 730, 2006.

27 Flejterski S., Panasiuk A., Perenc J., Rosa G., *Współczesna ekonomika usług*. WN PWN, Warszawa, 2005, s. 46.

28 Art. 32 pkt.1 i 2, Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku.

w sytuacjach zakwestionowania lub naruszenia jej praw i wolności, jak i w sytuacjach odczuwanych przez nią niejasności, niepewności, a zwłaszcza obawy przed wystąpieniem takiego naruszenia²⁹.

Prawo dostępu osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości zostało rozwinięte w drodze art.13 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych³⁰, który zobowiązuje państwa-strony do wprowadzenia dostosowań proceduralnych w celu ułatwienia skutecznego udziału osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza jako świadków, we wszelkich postępowaniach prawnych, w tym na etapie śledztwa i innych form postępowania przygotowawczego. Przepis ten należy interpretować także w świetle art. 9 Konwencji, zgodnie z którym państwa-strony powinny podjąć odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do wszystkich ogólnodostępnych budynków, w tym w drodze oznakowania w alfabecie Braille'a oraz w formach łatwych do czytania, a także zapewnienia różnych form pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym przewodników, lektorów i profesjonalnych tłumaczy języka migowego.

Zobowiązanie to nabiera szczególnego znaczenia w zakresie dostępu do wymiaru sprawiedliwości, jak bowiem określił Komitet ONZ do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych: *Nie można mówić o zapewnieniu skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, jeżeli budynki, w których znajdują się organy ścigania i organy sądownicze, obiekty, w których świadczone są tego rodzaju usługi, a także informacja i komunikacja, nie są dostępne dla osób niepełnosprawnych*³¹.

Aby lepiej zdiagnozować potrzeby osób z niepełnosprawnościami, a tym samym dostosować usługi publiczne (w tym przypadku sektora usług sądowych), i wyeliminować bariery utrudniające skorzystanie z usług, potrzebne są szczegółowe badania, których efektem są uniwersalne wytyczne (dobre praktyki) do zastosowania w w/w infrastrukturze. Niniejsze opracowanie wypełnia zdecydowanie lukę w zakresie dobrych praktyk w omawianym zakresie w Polsce. Opracowanie wprowadza szereg wytycznych dla sądów, aby zapewnić ich dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami na poziomie minimalnym, średnim bądź zaawansowanym.

Autor:

Dr hab Dariusz Jacek Olszewski-Strzyżowski, prof AWFis Gdańsk

29 Por. Sarnecki P., *Komentarz do art.45 Konstytucji RP* [w:] L. Garlicki (red.) „Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz.”, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa, 2002.

30 Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U. z 2012, poz.1169)

31 Komentarz generalny nr 2 (2014) Komitetu do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych - artykuł 9: Dostępność (CR-PD/C/GC/2), pkt.38

● PO CO POWSTAŁ MDS?

Niniejsze opracowanie dostarcza narzędzi do skutecznej oceny aktualnego poziomu dostępności architektonicznej oraz informacyjno-komunikacyjnej i proceduralnej. Z narzędzi skorzystają osoby zajmujące się tematyką dostępności w sądach oraz decydenci instytucji wymiaru sprawiedliwości. Stopniowalny model pozwala samodzielnie ocenić swój aktualny stan dostępności wobec potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz wskazuje kroki, jakie należy podjąć, aby poprawić dostępność w poszczególnych obszarach.

● KTO PRZYGOTOWAŁ MDS?

Opracowanie powstało w wyniku prac ekspertów i ekspertek z różnych dziedzin dostępności, współpracujących w ramach zespołu merytorycznego powołanego do tego celu przez twórcę modelu: Akademia Słońca Krzysztof Frąszczak.

Krzysztof Frąszczak / dostępność architektoniczna, komunikacyjno-informacyjna, cyfrowa

Karolina Salis-Maciejewska / dostępność architektoniczna, komunikacyjno-informacyjna, cyfrowa

dr hab. Dariusz Jacek Olszewski-Strzyżowski / dostępność architektoniczna, komunikacyjno-informacyjna, cyfrowa

Patryk Piwko / dostępność architektoniczna, komunikacyjno-informacyjna, cyfrowa

Anna Fabiszak-Muzyka / dostępność architektoniczna, komunikacyjno-informacyjna

Piotr Januszewski / dostępność architektoniczna

Michał Cichy / dostępność architektoniczna

Aleksandra Frąszczak / dostępność komunikacyjno-informacyjna

Monika Szlachta / dostępność komunikacyjno-informacyjna

● JAK POWSTAWAŁ MDS?

Punktem wyjścia do przygotowania opracowania były wytyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości określające zawartość merytoryczną modelu oraz procedury i prawodawstwo obowiązujące w wymiarze sprawiedliwości. Już na etapie poprzedzającym przystąpienie do prac, powołano zespół merytoryczny składający się z ekspertów w zakresie dostępności w różnych obszarach. Zespół merytoryczny opracowujący model wytypował i nazwał działania, usługi i miejsca w budynkach sądów kluczowe dla zapewnienia dostępności, oraz pogrupował je w obszary ujęte w spisie treści.

Cenne źródło informacji dla tworzenia poszczególnych poziomów modelu stanowił również bogaty materiał z audytów dostępności przeprowadzonych w wybranych budynkach sądów w całej Polsce, w tym jedenaście z nich przeprowadził Wykonawca niniejszego opracowania. Audyty dotyczyły dostępności architektonicznej oraz informacyjno-komunikacyjnej. Należy podkreślić, że zgodnie z wytycznymi uzyskanymi z Ministerstwa Sprawiedliwości, wszystkie audyty miały charakter badania jakościowego.

Narzędzia do opracowania modelu to także opracowania wskazane w bibliografii oraz spotkania z koordynatorami dostępności i przedstawicielami sądów z całej Polski.

Podczas spotkań i wizji lokalnych w sądach, zespół merytoryczny zbierał informacje dotyczące specyfiki funkcjonowania sądu, zakresu obowiązków koordynatora ds. dostępności w sądownictwie. Osoby uczestniczące w spotkaniach i udzielające informacji na potrzeby modelu, zostały wskazane z imienia i nazwiska na okładce niniejszej publikacji.

Eksperti z zespołu merytorycznego uczestniczyli również w:

- konsultacjach z środowiskiem osób z niepełnosprawnościami w celu poznania ich potrzeb i oczekiwań względem dostępu do wymiaru sprawiedliwości,
- warsztatach z planowania badań jakościowych na Uniwersytecie Jagiellońskim w ramach konferencji naukowej,
- dyskusjach na temat dostępności obiektów zabytkowych.

● CZYM MDS ODRÓŻNIA SIĘ OD PODOBNYCH PUBLIKACJI?

W trakcie opracowania niniejszego modelu, eksperci szczegółowo zapoznali się ze specyfiką funkcjonowania instytucji wymiaru sprawiedliwości i aspektami odróżniającymi je od innych instytucji publicznych. Eksperti przeanalizowali szczegółowo rozwiązania proponowane w:

- ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1062 z późn.zm.),
- ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1002 z późn.zm.),
- rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2019 r. poz. 1065 z późn. zm).

Zapoznali się z rekomendacjami opisanymi w licznych publikacjach z zakresu dostępności i standardach opracowanych dla instytucji publicznych innego typu. Na potrzeby niniejszego modelu stworzono autorską propozycję programów szkoleń. Eksperti przeanalizowali również liczbę i rodzaj stanowisk w sądach. Przeanalizowali raporty z audytów dostępności przeprowadzanych w placówkach sądowych. W poszukiwaniu prostych i logicznych rozwiązań, eksperci przeanalizowali rozwiązania poprawiające dostępność stosowane w sądach w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Wielkiej Brytanii oraz w krajach Unii Europejskiej: Dania, Irlandia, Holandia i Niemcy. Rozwiązania są prezentowane w wytycznych i przewodnikach zawierających dobre praktyki, w artykułach prasowych i naukowych. Dokumenty źródłowe, które analizowali eksperci, wskazano w części dotyczącej bibliografii. Stanowiły dla ekspertów inspirację do poszukiwania niskokosztowych rozwiązań wpisujących się w ideę projektowania uniwersalnego.

W modelu uwzględniono różne obszary dostępności: architektoniczną, informacyjno-komunikacyjną oraz proceduralną.

Model wzbogacono o kilkadziesiąt rysunków obrazujących między innymi kwestie architektoniczne, aranżację ciągów komunikacyjnych i wewnątrz pomieszczeń sądowych.

● DLA KOGO JEST MDS?

Model Dostępnego Sądu ma docelowo stanowić wytyczne dla działań podejmowanych w resorcie sprawiedliwości i mających na celu poprawę funkcjonowania i dostosowania budynków sądów powszechnych do potrzeb oraz możliwości osób z niepełnosprawnościami oraz osób o szczególnych potrzebach.

Przyjęto, że głównymi użytkownikami modelu będą:

- koordynatorzy ds. dostępności,
- osoby podejmujące decyzje w obszarach powiązanych z dostępnością (np. osoby opracowujące założenia do przetargów, osoby obsługujące interesantów),
- decydenci instytucji wymiaru sprawiedliwości.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi na etapie opracowania niniejszego modelu zakłada się, że MDS będzie stanowił podstawę do opracowywania założeń bieżących i przyszłych modernizacji infrastruktury sądowniczej. Co najistotniejsze, za pomocą wytycznych zawartych w modelu oraz według wskazań niniejszej instrukcji, wszystkie sądy powszechne będą w stanie samodzielnie podnosić poziom swojej dostępności i przystosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób o szczególnych potrzebach.

Aby usprawnić stosowanie modelu, zespół merytoryczny uzupełnił go o instrukcję wdrażania oraz o słownik kluczowych pojęć.

Użytkownicy modelu znajdą również w załącznikach pogłębione informacje dla poszczególnych obszarów dostępności, w tym proponowane programy szkoleniowe.

JAK OKREŚLIĆ OSIĄGNIĘTY I DOCELOWY POZIOM DOSTĘPNOŚCI SĄDU WEDŁUG TRZECH POZIOMÓW?

Model Dostępnego Sądu zawiera zestaw wymogów i rekomendacji dotyczących trzynastu logicznie uporządkowanych obszarów. W każdym z tych obszarów, dostępność została sparametryzowana i podzielona na trzy poziomy:

- minimalny,
- średni,
- maksymalny.

Założenia przyjęte w celu przyporządkowania poszczególnych rekomendacji do poszczególnych poziomów dostępnego sądu:

- poziom minimalny zawiera rozwiązania:
 - wynikające z przepisów ustaw:
 - ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1062 z późn.zm.)
 - ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1002 z późn.zm.)
 - wynikające z rozporządzeń:
 - rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. z 2019 r. poz. 1065 ze zm. z późn. zm)
 - Regulamin urzędowania sądów powszechnych – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1141 z późn.zm.)
 - stosunkowo łatwe do wprowadzenia i niskokosztowe,
 - aby osiągnąć ten poziom, należy spełnić wymagania dotyczące poziomu minimalnego we wszystkich zagadnieniach podlegających ocenie na poziomie podstawowym,
- średni – aby osiągnąć ten poziom, należy spełnić wymagania:
 - dotyczące poziomu minimalnego,
 - określone dla poziomu średniego,
- maksymalny – aby osiągnąć ten poziom, należy spełnić wymagania:
 - wszystkie dla poziomu minimalnego,
 - wszystkie dla poziomu średniego,
 - co najmniej 60% wymagań dla poziomu maksymalnego.

Załącznikiem do modelu jest *Tabelaryczne zestawienie parametrów* na wszystkich poziomach.

W ramach każdej tabeli zawarto określoną liczbę pytań, na które należy udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

Liczba udzielonych odpowiedzi pozytywnych podzielona przez liczbę wszystkich odpowiedzi pozwoli określić wskaźnik procentowy spełnionych wymagań na danym poziomie dostępności.

● OPTIMALNY POZIOM DOSTĘPNOŚCI SĄDU

Podział wymagań dotyczących dostępności na trzy poziomy docelowo ma zapewnić każdemu sądowi osiągnięcie dostępności na poziomie średnim.

Poziom średni jest uważany za optymalny dla instytucji wymiaru sprawiedliwości. Zastosowanie się do wymogów określonych dla poziomu maksymalnego umożliwi każdemu interesantowi samodzielny i pełny dostęp do wymiaru sprawiedliwości.

Rozwiązania zaplanowane na poziomie minimalnym są zgodne z aktualnymi wymaganiami prawnymi. Zawierają odstępstwa na rzecz sądów ulokowanych w budynkach objętych nadzorem konserwatorskim. W ramach poziomu minimalnego rekomendowane są rozwiązania z zasady niskokosztowe bądź możliwe do zrealizowania niewielkim nakładem środków podczas wykonywanych standardowo prac.

Rozwiązania zaplanowane na poziomie maksymalnym mają na celu zwiększenie komfortu korzystania z budynku sądu. Ich zastosowanie ułatwi osobom o szczególnych potrzebach samodzielne poruszanie się po budynkach, zapewni najwyższą świadomość kadry wymiaru sprawiedliwości i najwyższe bezpieczeństwo w przypadku konieczności ewakuacji.

● WYZWANIA WE WDRAŻANIU MDS

Wdrażając działania w odpowiedzi na poszczególne wymagania i rekomendacje, decydenci sądów i koordynatorzy ds. dostępności mogą napotkać na niezależne utrudnienia wynikające między innymi z:

- kwestii własności budynku i działki przylegającej do budynku:
 - jeżeli działka / teren, na którym zlokalizowany jest sąd, znajduje się pod jurysdykcją innego podmiotu np. miasta, zarządu dróg miejskich, rekomenduje się aby sąd czynnie wnioskował do podmiotów udostępniających dany teren do publicznego korzystania o zapewnienie dostępności dla osób o szczególnych potrzebach,
 - jeżeli budynek na potrzeby sądu jest wynajmowany, wówczas należy zapewnić, że w umowie najmu zawarte są zapisy umożliwiające stosowanie rozwiązań zapewniających dostępność architektoniczną, informacyjno-komunikacyjną i nawigacji wewnątrz budynku,
 - jeżeli w ciągu roku od opublikowania MDS sąd zmienia siedzibę, wówczas rekomenduje się przeprowadzenie badania poziomu dostępności dopiero w siedzibie docelowej,
- barier wynikających z objęcia budynku sądu nadzorem konserwatorskim; w celu przeciwdziałania temu problemowi, rekomenduje się:
 - we współpracy z konserwatorem zabytków wypracowywać sukcesywnie akceptowalne rozwiązania, które z jednej strony nie ingerują w budynek, a z drugiej strony, zapewniają dostęp osobom z niepełnosprawnościami,
 - w przypadku braku możliwości uzyskania konsensusu, rekomenduje się udokumentowanie tego faktu, i w takiej sytuacji stanowi to wyjątek w ocenie poziomu dostępności (nie jest wymagane zapewnienie dostępności w danym wymogu),
- finansowania rozwiązań poprawiających dostępność; w celu przeciwdziałania problemowi braku finansowania rekomenduje się:
 - korzystanie w miarę możliwości ze środków zewnętrznych, jeżeli takie są dostępne, np. środki na doposażenie stanowiska pracy w PFRON,
 - w pierwszej kolejności wdrażać rozwiązania niewymagające nakładów finansowych,
 - uwzględnianie kwestii związanych z dostępnością podczas planowania remontów, inwestycji, tablic informacyjnych, wyposażenia i wszelkich innych wydatków, które mogą wpłynąć pośrednio lub bezpośrednio na wzrost dostępności,
- czynnych skarg na brak dostępności; w celu przeciwdziałania:
 - rekomenduje się wyznaczenie w sądzie i wskazanie miejsca przechowywania dokumentacji związanej ze stosowaniem rozwiązań zwiększających dostępność sądu,

- zaleca się, aby w czytelnicy akt lub w BOI osoby zainteresowane miały możliwość zapoznania się z deklaracją dostępności, opracowaniem dotyczącym modeli dostępnego sądu, oraz z dokumentami opisującymi poziom dostępności przedmiotowego sądu,
- wystąpienia incydentów wpływających na czasowy brak dostępności (np. uszkodzenie budynku w wyniku zalania, remontu, zmiany układu dróg, ograniczenie dostępu do parkingu); w celu przeciwdziałania temu problemowi, rekomenduje się:
 - w przypadku wystąpienia incydentów mogących wpłynąć na poziom dostępności, rekomenduje się ponowny doraźny przegląd poziomu dostępności według listy kontrolnej, aby zweryfikować braki,
 - w przypadku, gdy złożono skargę na brak zapewnienia dostępności, należy ponownie zweryfikować dany obszar według listy wymagań aby sprawdzić, czy podczas procesu oceny popełniono błąd,
 - jeśli dany obszar dostępności, objęty skargą, zalicza się do 40%, które według metodologii wdrażania modelu nie przesądza o zakwalifikowaniu do maksymalnego poziomu dostępności, wówczas w efekcie złożonej skargi należy spełnić wymaganie, co do którego pojawiły się zastrzeżenia,
- braku wiedzy i świadomości wśród pracowników sądu; w celu przeciwdziałania temu problemowi, rekomenduje się:
 - organizowanie cyklicznych spotkań pracowników sądu odpowiedzialnych za poszczególne obszary dostępności (np. raz na pół roku) w celu konsultacji i wymiany doświadczeń, organizowania wspólnych warsztatów, dzielenia się wiedzą,
 - alternatywnie utworzenie wspólnej listy mailingowej lub łączenie za pomocą platform usprawniających pracę zdalną,
 - sieciowanie osób odpowiedzialnych za dostępność z wykorzystaniem w/w rozwiązań, jak również wymiana doświadczeń, dzielenie się dobrymi praktykami i rozwiązaniami w zakresie obsługi interesanta o szczególnych potrzebach,
- przekonanie, że rozwiązania z zakresu zapewnienia dostępności używane są rzadko, a zatem nie są niezbędne; w celu przeciwdziałania temu problemowi, rekomenduje się:
 - plan szkoleniowy uwzględniający zagadnienia z zakresu dostępności według niniejszego modelu i z zakresu podnoszenia świadomości niepełnosprawności wśród pracowników i decydentów sądu,
 - wymianę wzorów pism, rozwiązań – wspólna baza dobrych praktyk i rozwiązań dostępna u koordynatora ds. dostępności.

● ROLE I ODPOWIEDZIALNOŚCI WE WDRAŻANIU DOSTĘPNOŚCI W SĄDACH

Wejście na ścieżkę rozwoju dostępności według poziomów opisanych w niniejszym opracowaniu wymaga dużego zaangażowania ze strony decydentów sądów. Szczególnie istotne jest określenie:

- ścieżki decyzyjnej,
- podziału odpowiedzialności dotyczącej wdrażania dostępności w różnych obszarach działalności sądu,
- finansowania dostępności.

Poniżej wskazano rozwiązania, które są optymalne z punktu widzenia efektywności i skuteczności. Rekomenduje się ich wdrożenie do stosowania na ścieżce legislacji.

● ODPOWIEDZIALNOŚĆ

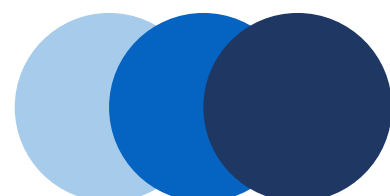
Osobą odpowiedzialną za decyzje dotyczące rodzaju wdrożonych rozwiązań w zakresie dostępności w danej placówce sądu jest Dyrektor Sądu. Dyrektor jest uprawniony do wyznaczenia spośród pracowników sądu osób odpowiedzialnych za poszczególne obszary dostępności zgodnie z ich podstawowym zakresem obowiązków i kompetencji. Osoby, wyznaczone przez Dyrektora sądu do uwzględnienia w swoich obowiązkach zagadnień z obszaru dostępności, mogą stworzyć zespół kompetencyjny w celu wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Rekomenduje się, aby zespół kompetencyjny korzystał z możliwości współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób o szczególnych potrzebach oraz konsultował się z przedstawiciel/k/ami osób z niepełnosprawnościami.

Dzięki utworzeniu zespołów kompetencyjnych, w zapewnienie dostępności będzie zaangażowana większa grupa pracowników. Tym sposobem nie będą oni nadmiernie obciążeni pracą oraz będą mogli konsultować swoje pomysły i decyzje w szerszym gronie.

● ROLA KOORDYNATORA DS. DOSTĘPNOŚCI

Docelowo rekomenduje się, aby koordynatorzy ds. dostępności byli osobami zatrudnionymi na cały etat i zajmowali się wyłącznie kwestiami związanymi z dostępnością w danej apelacji. Ilość obowiązków zawodowych związanych z koordynowaniem kwestii dostępności w różnych obszarach, konieczność ciągłego podnoszenia kompetencji i zajmował się wyłącznie kwestiami związanymi z dostępnością w danej apelacji

Koordynator ds. dostępności zatrudniony na cały etat mógłby posiadać dostęp do informacji na temat poziomu dostępności sądu i koordynować dokumentację jej dotyczącą we wszystkich obszarach. Powinien aktywnie doradzać Dyrektorowi danego sądu i wspierać go w podejmowaniu decyzji, odpowiadaniu na wnioski o zapewnienie dostępności i wprowadzaniu nowych rozwiązań. Powinien doradzać zespołom kompetencyjnym we wdrażaniu nowych rozwiązań i usprawnianiu już istniejących. Akceptacja koordynatora ds. dostępności powinna być wymagana w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego oraz przy akceptacji projektów inwestycyjnych czy dotyczących remontów.

SŁOWNIK

ALFABET BRAILLE'A

System zapisu znaków przy pomocy sześciu wypukłych punktów w różnym układzie. System jest odczytywany przez dotyk opuszków palców. Alfabetu Braille'a używa się do zapisania dowolnego języka posługującego się alfabetem łacińskim. Alfabet jest coraz mniej używany przez osoby niewidome ze względu na jego trudność oraz coraz mniejszą popularność wynikającą z upowszechnienia się syntezatorów mowy, czytników i urządzeń elektronicznych.

AUDYT DOSTĘPNOŚCI

Kompleksowe badanie dostępności według wcześniej przyjętych i zaakceptowanych kryteriów. Odbywa się w trzech obszarach: architektonicznym, cyfrowym i informacyjno- komunikacyjnym. Audyt ma na celu zebranie informacji dotyczących istniejących barier i utrudnień w dostępności w obszarze dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz wydanie rekomendacji co do zlikwidowania barier.

DOSTĘP ALTERNATYWNY

Rozwiązania organizacyjne lub technologiczne, które mimo barier pozwalają skorzystać z usług instytucji np. zapewnienie wsparcia. Dostęp alternatywny zakłada najczęściej konieczność uzyskania pomocy innej osoby lub zastosowania innego rozwiązania, aby skorzystać z usług publicznych np. dostęp online, informacja telefoniczna.

DOSTĘPNOŚĆ

Właściwość środowiska (przestrzeni fizycznej, rzeczywistości cyfrowej, systemów informacyjno- komunikacyjnych, produktów, usług), która pozwala osobom z trudnościami funkcjonalnymi (fizycznymi, poznawczymi) na korzystanie z niego na zasadzie równości z innymi oraz zapewnia im bezpieczeństwo na równi z innymi obywatelami. Dostępność jest dla wielu osób warunkiem prowadzenia niezależnego życia i uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym kraju, społeczności lokalnej, szkoły czy miejsca pracy.

DOSTĘPNOŚĆ ARCHITEKTONICZNA

Zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków w celu umożliwienia osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości dotarcia do wszystkich miejsc i pomieszczeń sądu, o ile osoby te są uprawnione do korzystania z tych miejsc i pomieszczeń.

DOSTĘPNOŚĆ PROCEDURALNA

Zaplanowanie i wdrożenie rozwiązań w zakresie procedur i procesów dotyczących sposobu organizacji pracy sądu, realizowania usług publicznych na rzecz interesantów i umożliwienie udziału w rozprawach i posiedzeniach w taki sposób, aby były one dostępne dla osób ze szczególnymi potrzebami

INTERESANT

Osoba przychodząca do sądu załatwić sprawę w imieniu własnym lub na rzecz reprezentowanej przez siebie instytucji

JĘZYK PROSTY

Sposób pisanie tekstów, w tym pism urzędowych i firmowych w formie zrozumiałej i przejrzystej dla większości odbiorców. Prosty język zakłada m.in. krótsze zdania, unikanie nadmiernej liczby określeń oraz bezpośredni zwrot do odbiorcy komunikatu.

KOORDYNATOR DOSTĘPNOŚCI

Osoba wyznaczona w instytucji, która jest odpowiedzialna za dostępność podmiotu. Główne zadania koordynatora dostępności to wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez podmiot, przygotowanie i koordynacja wdrożenia planu działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności oraz monitorowanie działalności podmiotu, w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Osoby, które funkcjonują z obniżoną sprawnością fizyczną, umysłową, intelektualną lub sensoryczną w sposób przewlekły, a to obniżenie może wpływać na ograniczenie możliwości ich pełnego udziału w życiu społecznym na równych zasadach z innymi osobami. W powszechnym obiegu pojęcie jest używane zamiennie ze skrótem OzN. Osoby z niepełnosprawnościami, ze względu na swoje szczególne potrzeby, określane są również jako osoby ze szczególnymi potrzebami.

OSOBY ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI

To osoby, które ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, w tym niepełnosprawność, albo ze względu na okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe narzędzia lub środki w celu przezwyciężenia barier społecznych, architektonicznych lub cyfrowych, aby uczestniczyć w różnych sferach życia publicznego i w społeczeństwie na zasadzie równości z innymi osobami.

PĘTLA INDUKCYJNA

System wspomagania słuchu z pętlą indukcyjną (induktofoniczną), które zamienia dźwięk na fale elektromagnetyczne i dostarcza go bezpośrednio do aparatu słuchowego. Ułatwia słyszenie i rozróżnianie mowy oraz eliminuje zakłócenia z otoczenia.

PLATFORMA PRZYSCHODOWA

Urządzenie do przemieszczania osób o ograniczonej mobilności pomiędzy różnymi poziomami, stosowane przy schodach, składające się z podestu, szyny i mechanizmu podnoszenia, najczęściej o napędzie elektrycznym lub hydraulicznym. Montowane w celu zniesienia barier architektonicznych dla osób o ograniczonej mobilności.

POLSKI JĘZYK MIGOWY (PJM)

Naturalny język migowy, którym posługują się głusi Polacy. Jest pełnoprawnym językiem odrębnym od języka polskiego. Charakteryzuje się gramatyką wizualno-przestrzenną. Oprócz znaków, stosowane są ruchy artykulacyjne, gesty i mimika twarzy.

PRZESTRZEŃ SĄDU

Rozumiana jako budynek bądź budynki danego sądu oraz jego/ich otoczenie zewnętrzne przynależne do budynku bądź budynków sądu.

RACJONALNE DOSTOSOWANIE

Modyfikacje oraz adaptacje w przestrzeni sądu, w procedurach lub w komunikowaniu się sądu z interesantami, które są zarówno adekwatne do ich potrzeb, niezbędne do wdrożenia, a jednocześnie efektywne kosztowo i uniwersalne dla wielu osób. Rozwiązania z kategorii racjonalnego dostosowania są niezbędne dla zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego i samodzielnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, możliwości korzystania z wszystkich praw i fundamentalnych swobód.

SCHODOLAZ

Urządzenie, które dzięki odpowiedniej konstrukcji, umożliwia osobom z ograniczoną mobilnością pokonanie stopni schodów przy pomocy opiekuna obsługującego urządzenie. W niektórych wariantach napędzany akumulatorem. Schodolazy dzielą się na kroczące lub gąsienicowe.

SYSTEM FAKTUROWY

Inaczej: Fakturowe Oznaczenia Nawierzchniowe [skrót: FON]. System oznakowania ciągów pieszych, miejsc potencjalnie niebezpiecznych oraz miejsc wymagających zachowania szczególnej uwagi za pomocą wypukłych faktur wyczuwanych pod stopami oraz za pomocą laski. Wyróżnia się trzy rodzaje faktur: kierunkowe / ostrzegawcze / uwagi. System fakturowy jest rekomendowany do zastosowania na zewnątrz.

SYSTEM JĘZYKOWO-MIGOWY (SJM)

System kodowania języka polskiego na język znaków, stworzony przez osoby słyszące w celu porozumiewania się z osobami niesłyszącymi. Najczęściej stosowany jednocześnie z przekazem mówionym. Obecnie coraz rzadziej stosowany i niezalecany w komunikacji z osobami głuchymi.

TEKST ŁATWY DO CZYTANIA I ZROZUMIENIA

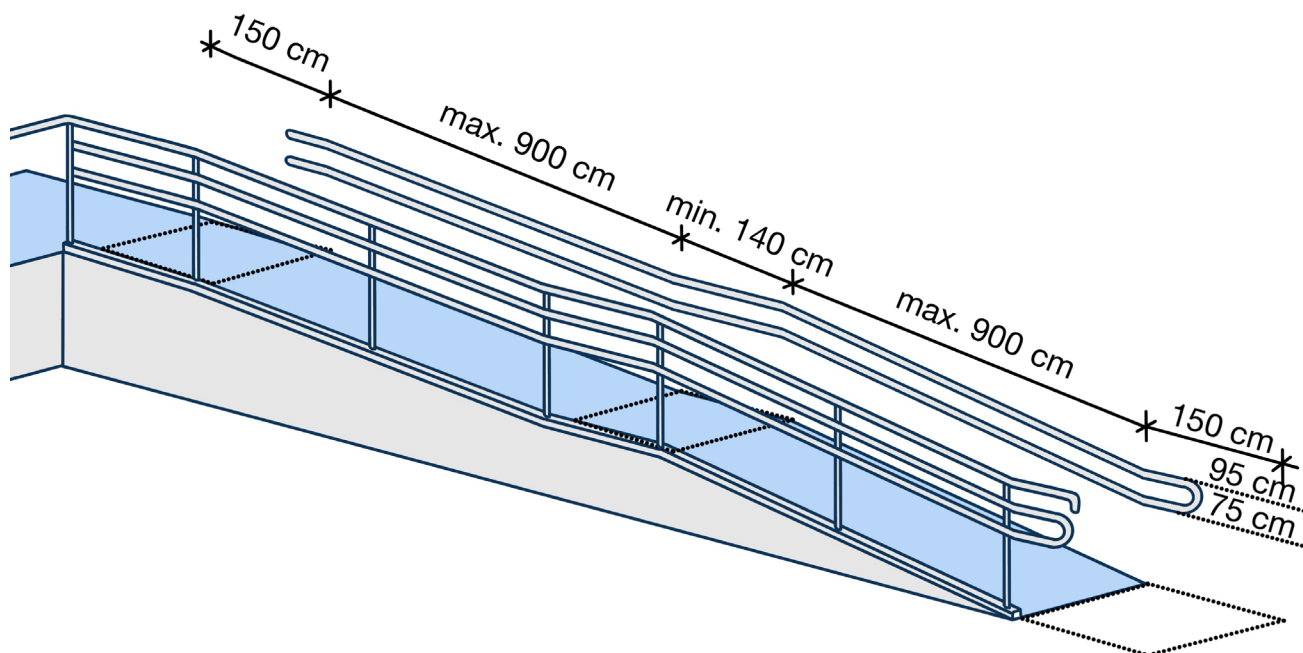
Standard pisanie tekstów stworzony szczególnie z myślą o osobach z niepełnosprawnością intelektualną mający na celu przedstawianie informacji w sposób zrozumiały i przydatny tj. z uproszczoną gramatyką, przyjazną czcionką, w miarę możliwości z piktogramami. Określany ówczas jako ETR [easy-to-read z ang. łatwy do czytania]. Wysoce przydatny również dla osób słabowidzących, głuchych i starszych ze względu na czytelność informacji.

UNIERSALNE PROJEKTOWANIE

Opracowanie rozwiązań, które zaspokajają potrzeby jak największej liczby osób, w jak najszerszym zakresie, bez konieczności dodatkowych adaptacji, angażowania lub przeprowadzania kolejnych zmian w danym rozwiązaniu. Rozwiązania zaprojektowane uniwersalnie są intuicyjne w zastosowaniu i nie wymagają dodatkowej aktywności. Idea projektowania uniwersalnego odnosi się do produktów, środowisk, programów, usług i stron internetowych.

ZAPEWNIANIE DOSTĘPNOŚCI

Ogół stosowanych działań, rozwiązań technicznych i organizacyjnych, który powoduje, że szerokie grono użytkowników może korzystać z danego budynku, usługi lub procedury.

Rys. 14 Pochylnia

I_3.C.5 Oznaczenia

- powierzchnie spoczników pochylni powinny mieć wykończenie wyróżniające je odcieniem, barwą bądź fakturą, co najmniej w pasie 30 cm od krawędzi rozpoczynającej i kończącej bieg pochylni.

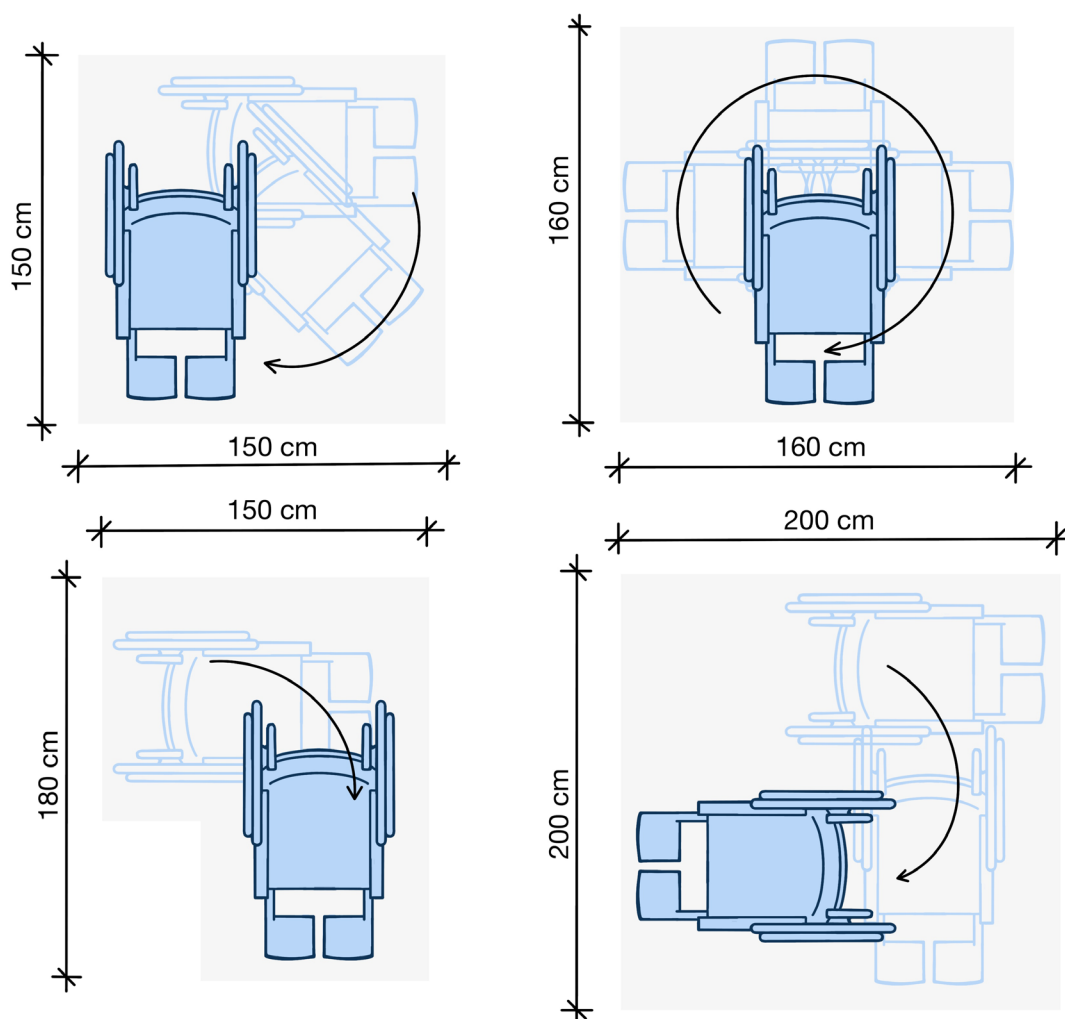
I_3.D DZWIGI OSOBOWE

I_3.D.1 Liczba

- co najmniej jeden z dźwigów służących komunikacji ogólnej w budynku z pomieszczeniami przeznaczonymi na pobyt ludzi, a także w każdym wydzielonym pionie, odrębnej części (segmentie) takiego budynku, powinien być przystosowany do przewozu osób z niepełnosprawnościami,
- korzystanie z urządzeń dźwigowych jest możliwe bez udziału personelu sądu,
- dźwig zapewnia dostęp do wszystkich pomieszczeń ogólnodostępnych, na każdej kondygnacji (nie dotyczy pomieszczeń technicznych).

I_3.D.2 Przestrzeń manewrowa przed dźwigiem osobowym

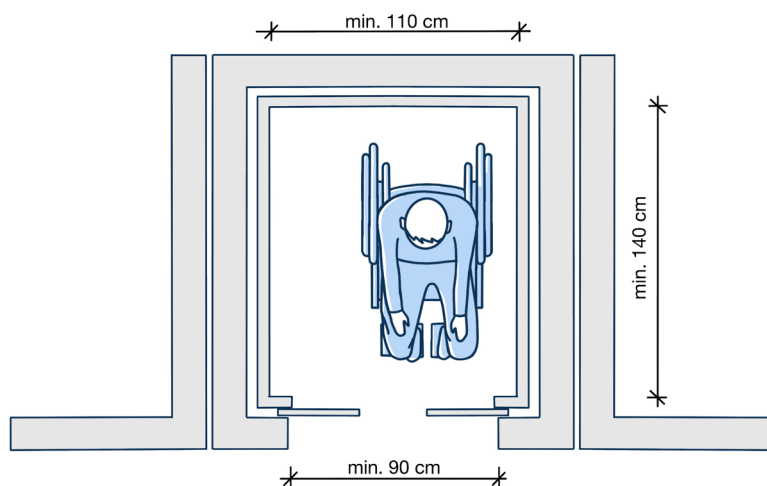
- odległość pomiędzy drzwiami przystankowymi dźwigu a przeciwległą ścianą lub inną przegrodą powinna wynosić co najmniej 1,6 m (dla wind osobowych),
- miejsce oczekiwania na windę powinno mieć wymiary co najmniej 1,6 m x 1,6 m (wnęka przed szybą windowym)
- obok drzwi dźwigu osobowego powinna być zamieszczony numer kondygnacji.

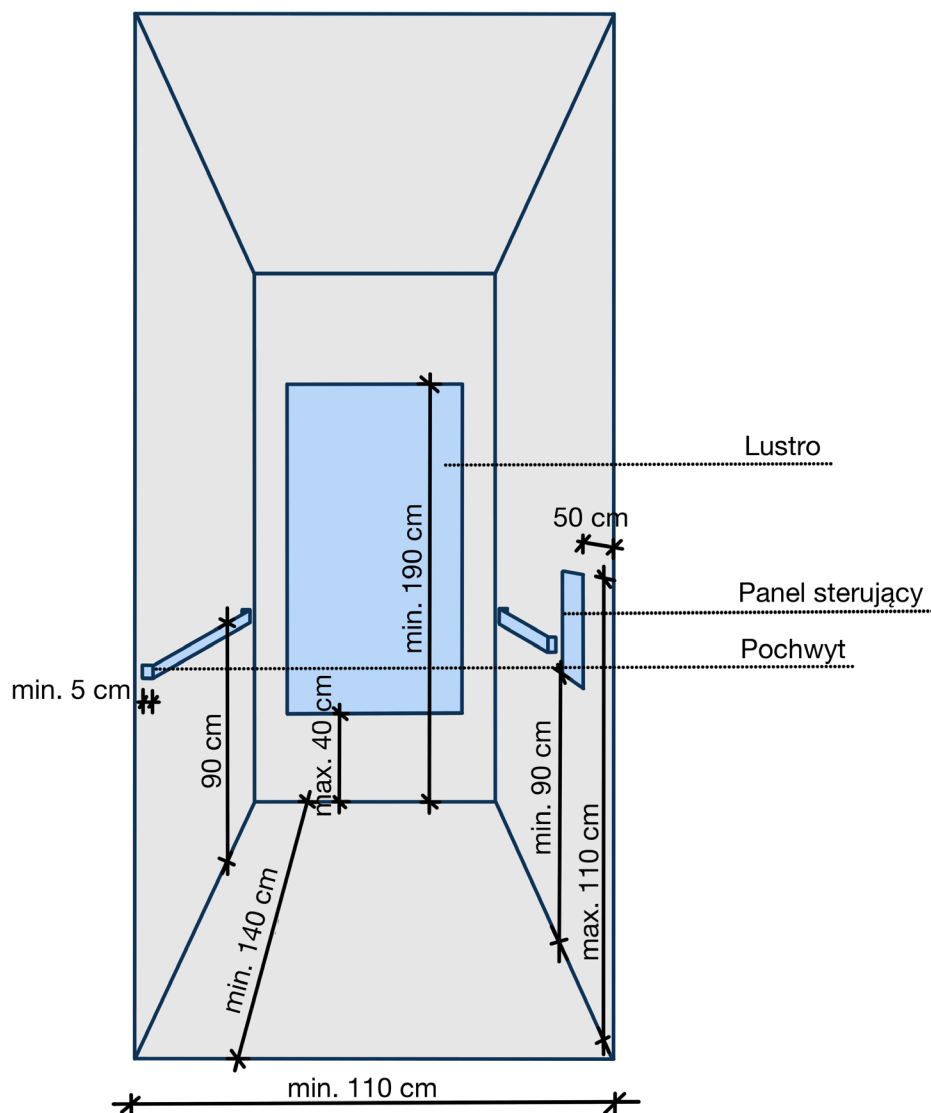
Rys. 15 Przestrzeń manewrowa dla osób poruszających się na wózkach

I_3.D.3 Wymiary kabiny i jej wyposażenie

- kabina dźwigu osobowego dostępna dla osób z niepełnosprawnością powinna mieć szerokość co najmniej 110 cm i długość 140 cm,
- kabina dźwigu osobowego jest wyposażona w poręcz na wysokości 90 cm od podłogi,
- drzwi do kabiny powinny mieć szerokość 90 cm.

Rys. 16 Wymiary kabiny dźwigu osobowego

Rys. 17 Rzut dźwigu osobowego z wymaganymi wymiarami

I_3.D.4 Wewnętrzny panel sterujący

- panel obsługujący dźwig jest umieszczany w strefie 80 -120 cm nad posadzką i w odległości nie mniejszej niż 50 cm od naroża kabiny,
- panel sterujący w kabinie powinien być umieszczony na ścianie następująco:
 - w przypadku drzwi otwieranych centralnie powinien znajdować się po prawej stronie wejścia do kabiny,
 - w przypadku drzwi otwieranych jednostronnie powinien znajdować się po stronie zgodnej z kierunkiem zamykania drzwi,

I_3.E PLATFORMY PIONOWE I UKOŚNE

Platformy mogą być stosowane zamiast pochylni lub dźwigów osobowych tylko gdy:

- względy praktyczne bądź techniczne nie pozwalają na zaprojektowanie pochylni lub dźwigów osobowych (wewnętrzna decyzja sądu, ekspertyza budowlana) bądź
- są stosowane w budynkach zabytkowych ze względu na zalecenia konserwatora zabytków (dotyczy poziomu zarówno minimalnego, jak i średniego).

II_3.C.4 Poręcze

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym.

II_3.C.5 Oznaczenia

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym.

II_3.D DZWIgi OSOBOWE

II_3.D.1 Liczba

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym. Dodatkowo:

- rekomendowane są dźwigi i podnośniki kabinowe, aby wyeliminować konieczność stałego nacisku na przycisk uruchamiający ruch urządzenia,
- dźwig osobowy zlokalizowany jest w pobliżu wejścia głównego do budynku lub w innym czytelnym miejscu, do którego prowadzi trasa wolna od przeszkód. Dotyczy to również rozwiązań, które umożliwiają wejście do windy bezpośrednio z poziomu terenu.

II_3.D.2 Przestrzeń manewrowa przed dźwigiem osobowym

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym. Dodatkowo:

- wnęka przed szybą windowym powinna mieć wymiary co najmniej 2 m x 2 m, aby osoby oczekujące i wsiadające mogły swobodnie się minąć,
- numer kondygnacji powinien być zamieszczony po obu stronach drzwi dźwigu osobowego.

II_3.D.3 Wymiary kabiny i jej wyposażenie

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym. Dodatkowo:

- na wszystkich ścianach wewnętrznych kabiny z wyjątkiem drzwi powinny znajdować się ciągle poręcze; przy czym rekomenduje się, aby ich górna część znajdowała się na wysokości 90 cm, były oddalone od ściany 35 - 45 mm oraz miały wymiar poprzeczny w granicach 30 - 45 mm,
- między poręczami powinna być przerwa na kabinowy panel sterujący, jeśli znajduje się na tej samej ścianie co poręcz, w celu ułatwienia dostępu do przycisków lub elementów sterowniczych,
- różnica poziomów podłogi kabiny dźwigu, zatrzymującego się na kondygnacji użytkowej i posadzki tej kondygnacji przy wyjściu z dźwigu nie powinna być większa niż 2 cm (optymalnie do 1 cm),
- powierzchnia podłogi dźwigu jest matowa, twarda i odporna na poślizg,
- materiały na ścianach kabiny nie odbijają światła, aby nie przyczyniać się do powstania efektu olśnienia,
- jeśli winda jest zbudowana z elementów szklanych, wykonane jest oznakowanie barwą kontrastującą wizualnie z tłem powierzchni oglądanych przez szybę, w każdych warunkach oświetleniowych oraz podłogi i sufitu odróżniają się kolorem od ścian,
- zalecana szerokość drzwi do kabiny to 100 cm,
- drzwi dźwigu powinny otwierać się i zamykać automatycznie,
- system powinien być oparty na czujnikach (np. podczerwień) zatrzymujących zamykanie drzwi jeszcze przed kontaktem fizycznym z przedmiotem lub osobą,
- drzwi windy wyróżniają się wizualnie na tle ściany, na której się znajdują,
- drzwi windy pozostają w pełnym otwarciu minimum osiem sekund,
- na ścianie przeciwnej do drzwi wejściowych należy umieścić lustro, na wysokości maksymalnie 40 cm od poziomu podłogi, umożliwiające osobie poruszającej się na wózku sprawdzenie, czy za jej plecami nie znajduje się żadna przeszkoda i czy może bezpiecznie opuścić kabinę,
- stosowanie lustra na ścianie przeciwnej do drzwi wejściowych nie jest konieczne, jeżeli wymiary kabiny są większe niż 150x150 cm,
- kabina dźwigu i panele kontrolne powinny być dobrze oświetlone,
- winda jest wyposażona w wentylator.

II_3.D.4 Wewnętrzny panel sterujący

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym. Dodatkowo:

- przyciski piętrowe powinny znajdować się nad przyciskami alarmu i drzwi,
- przyciski pojedyncze powinny być ustawione w jednym rzędzie, pionowo lub poziomo (zalecane), odpowiednio: od dołu do góry przy układzie pionowym i od lewej w układzie poziomym, w przypadku większej liczby przycisków rozmieszczenie ich powinno być mijankowe dla lepszego rozpoznania kolejności pięter,
- przyciski mają wymiar nie mniejszy niż 3 cm średnicy w przypadku okrągłego kształtu lub 3x3 cm, w przypadku kształtu kwadratowego,
- przyciski wyróżniają się wizualnie, podobnie jak opis pięter,
- nie stosuje się paneli dotykowych i przycisków sensorycznych.

II_3.E PLATFORMY PIONOWE I UKOŚNE

Jeżeli w budynku zastosowano platformy pionowe lub ukośne, w tym podnośnik przychodowy, bądź schodolazy (łącznie określane jako platformy), wówczas na poziomie średnim są one dopuszczalne wyłącznie w przypadku budynku wpisanego do rejestru zabytków pod warunkiem uzyskania stosownej opinii od konserwatora zabytków (możliwość adaptacji z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku oraz możliwości jego dostosowania dla osób ze szczególnymi potrzebami).

Warunki dla urządzeń opisano na poziomie minimalnym.

II_4 KOMUNIKACJA POZIOMA

II_4.A KORYTARZE

II_4.A.1 Szerokość

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym.

II_4.A.2. Wysokość

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym.

II_4.A.3 Nawierzchnia

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym. Dodatkowo:

- na korytarzach stosowana jest kolorystyka wyróżniającą kierunki poruszania się (strefę trasy wolnej od przeszkód) lub wyznaczającą powierzchnie funkcjonalne, np. strefy szafek, miejsc odpoczynku czy strefę otwierania się skrzydeł drzwi.

II_4.A.4 Płaszczyzny pionowe

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie minimalnym. Dodatkowo:

- wzdłuż korytarzy mocowane są poręcze o średnicy 35 - 45 mm i pochwycie umożliwiającym łatwe trzymanie ręką pod warunkiem, że:
 - nie zawężają strefy poruszania się, czyli tzw. trasy wolnej od przeszkód,
 - wysokość ich umieszczenia jest dostosowana zarówno do osób niskiego wzrostu tj. na poziomie 60-75 cm nad podłogą jak i osób wyższych na poziomie 90-110 cm,
 - spełnione są warunki szerokości skrajni trasy wolnej od przeszkód i przepisy przeciwpożarowe przy szerokości korytarza mierzonej między poręczami, a nie ścianami (w świetle przejścia).
- kondygnacje lub korytarze różnicowane są za pomocą kolorów,
- wszelkie narożniki, wystające elementy konstrukcyjne czy wysunięte ściany, są zabezpieczone i oznaczone w kontrastowym kolorem.

III_3.C.3 Nachylenie

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim.

III_3.C.4 Poręcze

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim.

III_3.C.5 Oznaczenia

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim. Dodatkowo:

- na końcach poręczy należy montować oznaczenia dotykowe zawierające informacje w alfabecie Braille'a lub piktogramy dotykowe,
- informacja wykonana alfabetem Braille'a powinna zawierać podstawowe informacje o punkcie orientacji, np. kierunku do wyjścia, numerze piętra i powinna być zwięzła.

III_3.D DZWIGI OSOBOWE

III_3.D.1 Liczba

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim. Dodatkowo:

- windy zlokalizowane są w różnych punktach budynku, a dojście do windy z dowolnego pomieszczenia nie przekracza odległości 40 m,
- lokalizacja windy wskazana jest za pomocą czytelnej informacji, a także z zastosowaniem rozwiązań naprowadzających, np. plan tyflograficzny, znaczniki RFD (bikony) jako punkty orientacji wykorzystywane w urządzeniach mobilnych (np. specjalne bransoletki lub smartfony).

III_3.D.2 Przestrzeń manewrowa przed dźwigiem osobowym

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim. Dodatkowo:

- numer kondygnacji powinien być czytelny również poprzez dotyk dzięki wypukłym cyfrom o wysokości co najmniej 4 cm lub/i opisany alfabetem Braille'a w łatwym do lokalizacji przez niewidomych miejscu (najlepiej po obu stronach ościeżnicy dźwigu),
- na dojściu do windy należy zastosować system fakturowy prowadzący do panelu przywoławczego.

III_3.D.3 Wymiary kabiny i jej wyposażenie

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim. Dodatkowo:

- zaleca się stosowanie dźwigów osobowych o większych wymiarach, mianowicie 150x210cm dla dźwigów jednostronnie otwieranych oraz 120x210 cm dla dźwigów przelotowych, aby umożliwić m.in. wjazd osobom poruszającym się na skuterze,
- zaleca się wyposażenie dźwigu osobowego w składane siedzenie na wysokości 50 cm od poziomu podłogi, o szerokości między 40 a 50 cm, głębokości między 30 a 40 cm i zdolności utrzymania obciążenia minimum 100 kg,
- w kabinie zaleca się instalację lustra od wysokości zainstalowanej poręczy do sufitu.

III_3.D.4 Wewnętrzny panel sterujący

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim. Dodatkowo:

- wewnętrzny panel sterujący powinien być wyposażony w dodatkowe oznakowanie dla osób niewidomych i niedowidzących (wypukłe opisy, cyfry lub symbole oraz oznaczenia w alfabecie Braille'a),
- w sytuacji, gdy w budynku jest kilka dźwigów, wszystkie tablice przyzywowe (strefy włączników i przycisków) i tablice wewnątrz kabin mają ten sam układ i tę samą formę,
- kabina wyposażona jest w system informacji głosowej z komunikatami wyboru kierunku poruszania się dźwigu, a głośność sygnału wynosi między 50 a 65 dB,

- przycisk przystanku wyjściowego z budynku powinien wystawać 5 mm (± 1 mm) ponad pozostałe przyciski
- zaleca się, aby przycisk przystanku wyjściowego z budynku był w kolorze zielonym,
- dodatkowo, w kabinie dźwigu zainstalowany jest monitoring uruchamiany w czasie połączenia alarmowego, aby obsługa serwisu mogła obserwować sytuację i potwierdzić konieczność interwencji,
- dźwig wyposażony jest w sygnalizację alarmową czytelną dla osób głuchych i słabosłyszących, np. pulsacyjnie świecący przycisk alarmowy potwierdzający przyjęcie zgłoszenia i pętlę indukcyjną uruchamianą podczas alarmu,
- kabiny dźwigów wyposażone są w system sterowania bezdotykowego – zastosowanie tego typu rozwiązania, przydatne jest w sytuacjach, użytkownika przez osobę z porażeniem czterokończynowym (tetraplegik).

III_3.E PLATFORMY PIONOWE I UKOŚNE

III_3.E.1 Charakterystyka i funkcjonalność

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim.

III_4 KOMUNIKACJA POZIOMA

III_4.A KORYTARZE

III_4.A.1 Szerokość

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim.

III_4.A.2. Wysokość

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim.

III_4.A.3 Nawierzchnia

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim. Dodatkowo:

- w przypadku, jeśli korytarz prowadzący od wejścia głównego do budynku jest szerszy niż 4 metry i jednocześnie stanowi miejsce krzyżowania się ciągów komunikacyjnych prowadzących w różnych kierunkach, zaleca się zastosowanie fakturowych oznaczeń nawierzchniowych wyznaczających osobom z dysfunkcjami wzroku ścieżkę dojścia od wejścia do budynku sądu do poszczególnych ciągów komunikacyjnych.

III_4.A.4 Płaszczyzny pionowe

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim. Dodatkowo:

- wzdłuż ścian mocowane są cokoły zabezpieczające, umieszczone na wysokości do 40 cm nad poziomem posadzki.

III_4.A.5 Oświetlenie

Odpowiada obligatoryjnym warunkom opisanym na poziomie średnim.